En tysk resandes ströfverier på svenska Parnassen

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av Elias Vilhelm Ruda (1807-1833) från Kungl. Biblioteket i Stockholm har digitaliserats 2009 för Litteraturbanken av Göteborgs universitetsbibliotek och anpassats för Projekt Runeberg i januari 2017 av Ralph E. på

SVENSKA PARIVASSEN.

Sinc ira et sliiclioj quorwii caussas procul liahco.

Tacitus.

STOCKHOLM, i83o,

hos Zacharias II æ gg st rom.Förorcl.

OJ t gif våren af dessa strödda anteckningar öfver Svenska vitterheten hade den lyckan att genom en korrt, men liflig vänskap vard med författaren förenad. Ett brinnande kunskapsbegär hade fört den hoppfulla ynglingen från hans jädernesland till den Skandinaviska halfön, och en grundlig, omfattande kännedom af den Nordiska bitterheten var i synnerhet det målj till hvars uppnående han företog sig en resa, hvilken den obevekliga döden hindrade honom att fullborda. På sitt yttersta lemnade han mig till en åminnelse alla sina manuscripter och tillät mig att af dem görcij hvad bruk jag behagade; en tillä-telsej, hvilken han visste att jag ej skulle missbruka. Bland hans efterlemnade papper fann jag dessa bref till en hemmavarande vätij hvilka han under sitt vistande i Sverige uppsatt och troligenj i fall ödet förunnat honom ett längre lifämnat att vid sin återkomst utgifva. De äro visserligen ej annat än fragmenter; men jag trodde> att Svenska»IV ,

/

Vitterhet sähkare mecl nöje skulle läsa en ut* landnings anteckningar öfver Sveriges skalder äfven om de i ett eller annat fall ej kunde dela hans åsigter j och har derföre öfverfljt• tat dessa bref på modersmålet. Jag har noga vaktat mig för att vidtaga någon väsendtlig förändring; ett och annatj som för Svenskar skulle vara tröttande och öfverflödigthar jag uteslutit. För mig äro dessa blad dyrbara minnen af många sköna och oförgätliga stunder; det kan derföre hända_, att jag mr* derar dem mera än de förtjena; imellertid hoppas jagj att hvarje opartisk läsare skall hålla mig räkning derför^ att jag genom deras utgifvande upprest en enkel och anspråkslös vård åt minnet af min hädangångna vän. Requiescat in pace!I.

Bästa Vän!

JFlere månader liafva alla redan förflutit, sedan jag lemnade den älskade fosterjorden. Jag har ändtligen med egna ögon sett detta beprisade Sverige, Sagas skönsta honing, som en af dess nj^are skalder så träffande kallar det, detta märkvärdiga land, som, oaktadt sin ringhet i många afseenden, dock haft ett så stort, ett så välgörande inflytande på Europas öden. Jag har genomtågat dessa höga, evigt grönskande skogar, hvilkas dystra lugn försätter själen i en högtidlig stämning, och der stundom en mossbetäckt runsten påminner om de tider, då de trotsiga vikingarne på sina drakar gungade på Östersjöns vågor, och den vekliga södern darrade för hjeltarne från Norden. Ja, redan flera veckor har jag vandrat omkring i Sveas konungastad, det sköna Stockholm, Med en pelgrims heliga andakt har jag nalkats det rum, som förvarar stoftet af Tysklands och Europas befriare,6

den odödlige Gustaf Adolph, stoftet af den hjelten, om hvilken vår genialiske Heeren Säger, att man om honom aldrig kan höra för mycket. Ifrån mitt kammarfönster skådar jag hvarje dag det tempel, der han hvi-» lar; och ofta

i den stilla natten, när den Strålande Carlvagnen glindrar på Nordens rena, mörkblåa himmel, och månen gjuter sitt darrande skimmer öfver Mälarens böljor, sitter jag i djupa betraktelser, med blicken fäst på det åldriga, spetsiga tornet, som i mina ögon är märkvärdigare än Egyptens pyramider och Roms obelisker.

Fordra ej nu af mig någon redogörelse för allt hvad jag känt och tänkt, sedan min fot beträdde den Svenska jorden. Fordra ej heller någon beskrifning på landet och invånarne. Mycket har jag sett, och mycket har jag hört, som jag vet skulle interessera dig; men lemna mig tid. Om ett år eller så ungefär torde jag kanske vara i stånd att åtminstone till en del uppfylla dina önskningar,

Hvad jag imellertid för närvarande kan gifva, skall du få. Du vet, att förnämsta afsigten med min resa tiJl Sverige var alt grundligare lara känna dess literatur. Du känner äfven, hvilka stora förhoppningar jagbörjade göra mig derom, sedan jag läst öf-versa Ilningarna af TegneVs Frithiof och Atterboms Blommor, och med hvilken ifver jag allt sedan den tiden lade mig på Svenska språket» Men, man må säga, hvad man vill, ingen kan fullkomligt lära ett språk, utan att åtminstone någon tid vistas i det land, der det talas,

Svenska literaturen skall således blifva det ämne, hvarom jag i detta och efterföljande bref vill tala. Men jag inskränker mig till Vitterheten. X Philosophiens mysterier är jag, som du vet, ej invigd, och, utom ett par berömda namn, ega Svenskarne i detta afseende ingenting att uppvisa, som kan jemnföras med det vi sjelfva ega. Jag lofvar ej att ge dig en historia om Svenska vitterheten, dess upphof och dess äldsta öden. Detta kan ej begäras af någon annan än en inföding. Jag vill endast underrätta dig om dess närvarande tillstånd och meddela dig de tankar, som hos mig uppstått vid läsningen af Sveriges nyare författare, Och, då du, min vän! ej heller är alldeles obevandrad på Svenska parnassen, behöfver jag ej vara så vidlöftig, som talade jag för en främling.

Dock, utan tankan på det förflutna kan det närvarande ej fullkomligt förstås och v är-8

deras, såsom var odödlige Schlegel anmärker i den första af sina snillrika föreläsningar Öfver Nyare Historien. LA tom oss derföre kasta en blick på den näst förflutna perioden i Svenska vitterheten, som ännu af många anses.för dess gyldene ålder.

Gustaf III, som i de flesta andra afseenden bildade sitt hof efter det Franska, ville äfven genom poesiens lusteldar öka dess glans och omfattade derföre vitterheten med ett synnerligt beskydd, hvilket dock till större delen hade sin grund i den genialiska Konungens egen kärlek för sånggudinnorna. Om nu denna kongliga nåd haft så välgörande verkningar . på Svenska literaturen, som man i allmänhet föreställer sig, eller om det ej varit bättre, att den, likasom vår, utbildat sig fritt och ur sitt eget sköte, derom kunna skiljaktiga omdömen fällas. Väl kan det ej nekas, att solskenet ifrån thronen stundom kan lifva några tynande blommor på diktens äng och skänka dem färgor, som åtminstone på en tid ej förblekna; men icko desto mindre är det och förblir en evig' sanning, hvad Schiller säger i sitt härliga poem till Goethe, när han öfversatte Yoitaires Muhammed:9

—dort wo Sidaven knien^ Despoten wallén, TVo sich clie eille si fler gross e blühtj Dort hann clie Kunst clas Edle nicht gestalten^ Von keinem Ludvig wird es ausgesä'et; Aas eigner Fülle muss es sich entfalten, Es borget nichts von irdscher Majestät.

ödet gynnade imellertid Gustafs planer, alldenstund vid denna tid en mängd snillrika författare uppstodo, som, i förening med sin liöga beskyddare, gjorde, att detta tid-hvarf blef för Sverige, livad Ludvig XIY:des var för Frankrike. Men följderna voro äfven de samma. I Sverige, likasom i Frankrike, blef originaliteten allt mer oeli mer sällsynt, ocli poesien förföll slutligen till ett tomt aperi efter de såsom klassiska och oupphinneliga mönster ansedda mästarne från Gustaf Hirs dagar.

Oaktadt mängden af de stjernor, som (efter stjernkunnigas utsago) skola finnas på denna trakt af minnets omätliga himlarymd, kunna dock egentligen endast tre upptäckas utan förstoringsglas: Bellman, Lidner och Kellgren Dessa trenne stora män hafva,

*) Att författaren är utländning och Tysk, röjer sig på flera ställen i detta bref, men i synnerhet här. För öfrigt måtte han med sina "stjernor" endast mena skalder; ty annars hade lian väl också bordt nämna Thorild och Ehrensvärd.

hvar och en i sin genre, bildat mästerstycken, som förtjust och ännu förtjusa nationen; det är derföre i sin ordning, att jag, så godt en utländning förmår, för dig charakteriserar deras verk.

Bellman är en af dc originellaste och til-lika nationellaste skalder, som någonsin lefvat. Originell är han, ty hvarken Grekland eller llom, eller det moderna Europa, har någon, som liknar honom. Anakreon vore den enda; men likväl är det en oerhörd skilnad imellan dennes milda, graciöst lekande qväden och den Svenska sångarens stormiga dithyramber. Nationell är han äfven, och så, att ingen annan än en Svensk kan rätt förstå honom. Likasom det gifves författare, hvilka man ej kan säga tillhöra något visst land, utan snarare hela menskligheten gifves det äfven andra, hvilkas skaldekonst är så innerligt samman-vext med deras fädernesland, att dc endast der kunna rätt begripas och älskas. En sådan är Bellman, och i högre grad än någon annan. En af Sveriges nyare författare har i en ypperlig afhandling charakteriserat Bellman och hans poesi, och jag kan ej göra bättre, än att för dig öfversatta ett stycke

*) Shakspeare, Gæthe, Schiller, Byron.deraf, hvilket hör till det mest träffande, som blifvit sagdt om denna sällsamma natur *).

Lidner deremot är en elegisk skald. Men hans elegik är af egen art. Ej finner man till exempel hos honom en Höltys mildt svärmande svårmod, som oupphörligt klagar öfver vårens och ungdomens flyktiga fröjder samt helst trifves i blomsterdoft och månsken. Lidner ser i menskliga lifvet en kedja af qval och bekymmer, i hvilken vaggan är den första länken och grafven den sista; han älskar att skildra de dödliges elände i hela dess vidd; målar med mägtiga penseldrag de förfärligaste scener, jordbäfningar, krig, hunger och vansinnighet, och hans enda tröst är att gjuta medlidandets varma tårar öfver sina olyckliga likar, hvilkas plågor han ej kan lindra, samt då och då kasta en längtande blick mot en annan sällare verld. Hans språk och hans versification äro äfven : fullkomligt öfverensstämmande med hans känslor. Få skalder hafva, i den grad som han, haft den egenskapen, som man plär kalla pictura per

*) Här följer en öfversättning ur Atterboms jemn-förelse mellan Valerius och Bellman i Phosphoros. Då öfversättaren förmodar, alt denna snillrika afhandling är allmänt känd af hans läsare, har han trott sig kunna utesluta den.

sonumj i sin magt. Blott med ett par ord försätter han sina läsare, dit lian vill ha dem. I hans skaldestycke öfver året 1783 (kanske den yppersta af alla hans dikter) tycker man sig på en gång i den stilla midnatten från de mörkgråa tornen höra klockans hemska slag; och med hvilken oemotståndlig sanning flyttar iian oss ej sen till det belägrade Gibraltar, liil Americas frihetshjeltar och till den majestätiska klosterkyrkan, der den ömma, olyckliga Laura uttalar den ecl, som för evigt skall skilja henne vid den älskade. I Spastaras död låter han oss likasom med egna ögon se de fräsande lågorna och med egna Öron höra dc förfärliga tordönsknallar-11a; i b,Örjan af yttersta domen höra vi, huru de rostiga gångjernen på grafhvalfvets portar knarra, och skåda med vällustig rysning lampskenets darrande strålar på den svarta marmorn. Utan att förringa de gamla vördnadsvärda klassikernas värde, kunna vi dock tryggt påstå, att dylika målningar äro fullkomligt jemnförliga med de berömdaste af samma art hos Homerus eller Virgilius.

Om Bellman och Lidner nästan endast voro barn af naturen, finner man deremot hos Kellgren konst och natur i skön förening. Man måste beklaga, att han, med sini3

djupa kansla och höga åsigt af en författares kall, af det hårda ödet var dömd att födas i ett så ytligt och flärdfullt tidhvarf. Hvad skulle han icke blifvit, om han, i stället för en "Voltaire och hans vederlikar, liaft Shakspeare, Schiller och Goethe till sina förebilder! Icke desto mindre har han verkat mägtigt på sina landsmän, ehuru kanske mer genom sina kritiker i en tidning, hvilken han gjorde till den yppersta af alla Svenska på den tiden, än genom sina poetiska producten Dessa äro både dramatiska och lyriska. De förra äro obetydliga; men som lyricus intager han ett högt rum. Nordens namnkunnigaste philosoph har kallat lians bekanta poem Nya Skapelsen, eller

Inbildningens Verld, för det yppersta af alla lyriska poemer, och, ehuru detta omdöme ej kan frikallas från öfverdrift, måste man erkänna Nya Skapelsen för den yppersta af alla erotiska dikter. Det är omöjligt att läsa något poem, der ide'ernas höghet och känslornas ljufhet skönare sammansmält än i denna härliga dikt. Kellgrens komiska stycken utmärkas af en välljudande vcrsification, ett rent och ädelt språk, en lekande, alltid säkert träffande satir, som dock ofta öfvergår till Juvenalisk harm.i4

Leopold ocli Fru Lenngren, ehuru de länge öfverlefvat sina medtäflare, tillhöra e-gentligen det Gustavianska tidhvarfvet och värderas högt af sina landsmän. Leopold har utmärkt sig i de flesta vitterhetsgrenar; lian har skrifvit tragedier, oder, erotiska, philosophiska, moraliska och elegiska sånger, satirer, sagor och skaldebref, men med olika framgång. Hans tragedier må vara af högt värde för de rättrogna, som ännu dyrka den dramatiska treenigheten; lios en Schillers landsman måste de förorsaka gäspningar, e-liuru han ej kan underlåta att beundra den konst, hvarmed skalden begagnat ett för de Germaniska språken så olämpligt versslag som Alexandrinen. Leopolds mindre allvarsamma dikter hafva i allmänhet ej andra förtjenster, än ett rent språk och en högst prydlig versification; förgäfves söker man i dem en Schillers höga anda och philosopiska k djup. En af Sveriges nyare critici har yttrat, att Leopolds bana, om den fått en annan rigtning, kunnat gå parallelt med Schillers; men dertill förefaller mig olikheten i-mellan de båda skalderna alltför stor. De lyckligaste af Leopolds poetiska alster äro hans komiska, berättande poemer; den Sköna Bedjerskan är och kommer väl alltid atti5

förblifva ett i sitt slag oöfverträffligt mästerstycke. Eglé och Annette är äfven ett högst intagande stycke. Det rader i dessa dikter en så fin ironi, en så graciöst lekande ton, en sådan rörlighet och lif i beskrifningen, att de i alla tider måste läsas med nöje. Till och med Kellgren, hvars lyra väl också egentligen var ämnad att ge ifrån sig högre toner, förefaller oss ej i denna genre så lycklig som Leopold. Bland Sveriges nyare skal-, der har han i detta afseende ingen medtäflare. De komiska poemer, som i sednare tider vunnit nationens beundran, äro] af en helt annan natur. Leopolds prosaiska berättelser, Kräket eller de Tre Svåra Orden, Fragment ur Koglus chrönika o. s. v. påminna, genom sin lekande och behagliga stil, om Voltaircs mindre så kallade romaner..

Fru Lenngren är egen i sitt slag, ehuru hon kunde sägas ha någon likhet både med Bellman, Kellgren och Leopold. Hennes styrka ligger egentligen i det satiriska, och man måste bekänna, att hennes pilar äro bland de hvassaste, som någonsin träffat dårskapen. Med säkra och bestämda drag skildrar hon sin tids seder och gisslar det löjliga, hvar det finnes; hon spar lika litet en nådig grefvinna som en enfalldig prestdotter. Stundom16

öfverraskar hon sina läsare med liögst intagande, idylliska målningar. Hennes språk liar öfver allt en viss behaglig- enkelhet, om man undantar en mängd Franska ord, hvilka dock i en sådan poesi som hennes voro oumbärliga och ofta göra en ypperlig efFect. Hennes allvarsamma stycken äro ej af betydenhet.

Bland de män, som prydde Gustaf III:s tidhvarf, är äfven Thorild, ett af de största snillen, Sverige någonsin egt. Men, då han egentligen ej utmärkte sig såsoin skald, utan mer såsom philosoph och konstdomare, vill jag ej nu ingå i någon analys af hans skrifter. lians vittra åsigter gjorde på sin tid ej mindre uppseende och skaffade honom ej mindre fiender än hans politiska. Det var naturligt, att på en tid, då Voltaire ansågs såsom ett non pius ultra bland alla verldens skalder, skulle det klinga högst besynnerligt att höra Shakspeare, Milton, Ossian och Goethe omnämnas med det mest enthusiastiska beröm. Men den tid var ej långt borta, då Thorilds åsigter i sin ordning skulle blifva gällande, och, likasom man kan säga, att Madame Stael var en af de verksammaste orsakerna till den revolution, som, ej mindre häftig än fordom den politiska, 1 våra dagar börjat i Franska literaturen, så utströdde ock-så Thorild ocli hans samtida, dön genialiske, laconiske Ehrensvärd, i ymnigt mått gnistor till den kritiska skärseld, som i sednare tider förändrat Svenska vitterhetens utseende. Dessa bägge stora män voro för Svenskarne, livad Herder och Lessing voro för oss. Den sorgliga och nedslående känsla, hvaraf man intages, då man ser mäll, som Thorild och flera med honom, genomvandra sin bana, ständigt missförstådda och i ständig strid, mildras 'mycket, då man betraktar de härliga blommor, som i kommande tider uppblomstra, och hvartill dylika, rika och mägtiga naturer utsått första fröet.

Serit arboreSj cjaæ alteri sæciilo pPosint.

Betraktar man med en fördomsfri blick Sveriges poetiska literatur under Gustaf 111:3 tid, så upptäcker man,

oaktadt det Franska glittret och den ensidiga smaken, mycken sann originalitet, ehuru man tillika måste medgifva, att få af Sveriges då lefvande författare blefvo, hvad de under mer gynnande omständigheter kunnat och bordt blifva. Bellman är dock här ett Undantag. Arten af hans skaldegåfva var Sådan, att tidens vittra åsigter på honom kunde Utöfva föga eller intet inflytande. Lidner var annars den*

som var mest oberoende af smakens småaktiga reglor; men olyckliga och nedtryckande lefnadsomständigheter hämmade hans djerfva flykt.

IL

Inan jag kommer till de egentliga heroern^ i den nyare Svenska vitterheten, måste jag nämna tre stora skalder, som man kan säga tillhöra bägge tidhvarfven: Oxenstjerna, Franzén, Wallin. Genom sina o-riginalarbeten, Skördarne, Dagens Stunder m. fi., sluter sig Oxenstjerna på visst sätt till den Gustavianska tidens skalder, ehuru det tyckes, som skulle den Italienska poesien mer än den Franska hafva varit hans förebild. Hans blomstrande phantasi och varma känsla borde också finna mera behag i Ariostos och Tassos yppiga målningar, än i de Franska mästarnes regelräta verk. Men, genom sin i de flesta afseenden förträffliga öfversättning af Miltons Paradise Lost, tillhör han onekligen en sednare tid. Ett sådant företag kunde ej utföras på en tid, då den vidtfrej-dade Kellgren, från hvars britiska tribunal»9

ingen apellation egde rum, med hånlöje omtalade canonadeii i himmelen och syndens lior med satan m* m* samt förliknade den store Brittens sublima sång med en drucken menniskas skrål. Friare åsigter skulle först utbredas* Hade Oxenstjerna blott ej haft den fördomen, att jamber med omvexlande manliga och qvinnliga slutstafvelse!1 Voro obehagliga för ett Svenskt Öra* skulle hans verslfication fått mera lif och kraft* Imellertid är hans Öfversättning en af de skönaste främmande blommor på Svenska Parnassen, och den ensam skulle försäkrat honom om odödlighet*

Franzén är egentligen stor såsom Lyri-eus, och som sådan intager han ett af de högsta rummen bland Sveriges skalder. Hans dikter hafva mycken likhet med Goethes* Samma omvexlande och lättrörliga phantasi, samma lugna och milda behag, samma enkla, rena språk och harmoniska verslfication, som vi beundra hos vår store landsman, finna vi äfven hos den Nordiska sångaren* Från hans lyra, likasom från Goethes, klinga på en gång både de gladaste och sorgligaste toner* Hvilken olikhet till ex* mellan de bekanta sångerna "Unga flicka i din vår" "Sörj ej den gryende dagen förut" — "menniskans anlete" m* fi. och den dystra faalla-20

den "Den gamla knekten" ocli det djupt , melancholiska stycket "Vår-längtan"? Likasom Goethes hafva äfven flere af Franzéns sånger blifvit folkets egendom och lefva på dess läppar. Det är ej en af de minsta njutningar, Norden har att bjuda, att på någon af dess talrika, med granbevuxna klippor omgifna, insjöar, en stilla sommarafton, då solen sprider sina sista gyldene strålar Öfver de blåa djupen, och här och der en enslig fogel, i klagande toner, tar afsked af den flyende dagen, höra den gamle krigarens sorgliga öden sjungas på sin enkla, rörande melodi. Hvad är den konstrikaste, af de mest skimrande snilledrag lysande skaldesång emot ett sådant enkelt, hjertligt qväde?

Men Franzéns sångmö uppträder ej alltid i en så blyg och anspråkslös drägt; hon älskar stundom att kläda sig i högtidsskrud och är då ej mindre förtjusande. Såsom prof, på hvad hon då kan åstadkomma, vill jag blott anföra sången öfver Grefve Creutz. Sällan har någon skald fått en skönare minnesvård, och aldrig har Svenska Akademien belönat ett skönare poem. Franzéns bägge större compositioner, Julie de St. Julien och E-

*) Författaren har troligen läst detta poem i dess ursprungliga form. Utgifvarens anmärkning.1\

meli, eller en Afton i Lappland, fördunklas alldeles af hans sista arbete, Svante Sture, eller inötet vid Alvastra, ett poem i ej mindre än tjugu sånger. I detta idylliskt-ro-mantiska epos liar lian på ett snillrikt sätt behandlat en anekdot ur Konung Gustaf I:s Historia och framställt för sina landsmän en rik och lefvande tafla af en bland de märkvärdigare perioderna i denna stora Konungs lif. Charaktererna äro nästan tecknade med en Walter Scotts pensel, äfvensom poemet i flera andra afseenden, förnämligast genom de ofta förekommande folkscenerna,

påminner om den Store Okändes romaner. Särdeles lyckade äro de bägge hufvudpersonerna, Gustaf Vasa och lians sköna brud, Margaretha Lejonhufvud. De idylliska målningarne ä-ro öfver all beskrifning förtjusande; här och der har skalden inflätat några vackra ballader och romanzer. En frisk, upplifvan-de anda omfläktar oss i hela denna dikt, likasom vårvinden i Nordens evigt grönskande skogar. Ett sådant poem måste alltid vara en dyrbar och kärkommen skänk för skaldekonstens vänner, men ännu mer i en tid, då man med särdeles förkärlek uppehåller sig vid. det öfverspända, onaturliga, det till öfvermätt stegrade, rysliga, och i poesien, lika-26

som i allt annat, mer eftersöker det flärd-fulla och glittrande, än det verkligt sanna och sköna. Hvad Goethe är för oss, är Franzén för Svenskarne, en evigt klar och strålande stjerna, som vänligt leder de villseförda till den äkta poesiens helgedom.

Wallin, oaktadt han också med framgång rört lyran, är dock den, som häst af alla nordens och kanske alla nyare skalder förstått sig på att behandla Davids gyldene harpa. Om honom behöfver jag ej nämna mera, än att hans härliga hymner hvarje söndag i Sveriges tempel "på väldiga vingar lyfta hvar lefvande själ stilla mot himlen", att jag må nyttja Tegnérs sköna ord. Svenska folket har i sin psalmbok en ovärderlig och o-förgängüg skatt, som andra nationer ej nog kunna afundas detsamma. En god psalmbok är af så mycket större vigt, som den andliga poesien är den, hvilken egentligen verkar på folket. Den verldsliga, i sitt nuvarande skick, har ett alltför obetydligt inflytande på massan,

Sedan jag sålunda nämnt de förnämsta och yppersta af de skalder, som lefvat och verkat före den literära revolutionen, kommer jag till mitt egentliga ändamål, som var att meddela dig de betraktelser, jag gjort under läsningen af Sveriges nyare poetiska producter. Men förutvill jag säga dig två saker. För det första, må du ej af mig vänta någon beskrifning på den hastiga hvälfning, som för omkring 20 år se'11 gjorde Svenska Parnassen till en vild tummelplats för gamla och nya scliolans förbistrade kämpar. Detta vore öfverflödigt, då våra landsmän redan från flera håll erhållit tillförlitliga underrättelser om den märkvärdiga striden, hvilken nu ändtligen, likasom genom ett slags tacitus concensus^ blifvit slutad. För det andra kommer jag att med den kritiska tuben endast betrakta stjernor af första storleken; de af den andra eller tredje måste jag lemna åt en annan flitigare observator.

Sveriges nyare författare kunna fogligen indelas i tvänne partier: de, som uppstått och utbildat sig i och genom den literära revolutionen, såsom Atterbom med alla sina drabanter, samt Dahlgren, Stagnelius, Vitalis; och de, som egentligen sträfvat att väcka nationens sinne för den nordiska forntiden och mythologien, såsom Geijer, Tegne'r, Ling. De förra kunna åter igen indelas i dem, som egentligen deltagit i den literära striden, och dem, som gått sin egen bana, ehuru de nya åsigterna på dem haft ett mägtigt och bildande inflytande.24

Atterbom är den literära revolutionens hufvudman och har, såsom sådan, haft ett stort inflytande på sitt fäderneslands literatur, hvilket den opartiske domaren, efterverlden, väl en gång kommer att fullkomligare utreda och erkänna. Hans kritiska förtjenster vill jag ej här omtala; jag vill blott betrakta honom såsom skald. Geijer yttrar i företalet till Svenska Folkvisorna, att några "af Nordens skalder af den moderliga naturen fått den förmågan, att ur sitt inre framtrolla en evig vår, likasom blott för att sörja Öfver, att den ej finnes i verkligheten;" och en sådan phantasi har Ätterbom i högre grad än någon af sina föregångare, till ex. Creutz och Oxenstjerna. Detta Geijers yttrande förklarar äfven, hvarföre ett dunkelt sorgflor ofta höljer den yppiga, bländande co-loriten.

Bland den stora mängd mindre poemer, Atterbom producerat, finnas ej många, som kunna anses till alla delar fulländade; hvilket måste inträffa med de flesta dikter, som alstras under en häftig brytning, då åsigterna ej ännu hunnit blifva klara och bestämda. Hans Blommor, onekligen kronan af hans lyrik, liar du troligen läst i Öfversättning; men jag kan imellertid, försäkra dig, att du derigen-om blott får ett dunkelt begrepp, om livad de äro på Svenska. Atterboms versification är nämligen i de flesta af hans poemer högst sonor och harmonisk, och, i trots af den patriotism, som glöder i mitt bröst, måste jag tillerkänna Svenskan, livad välljudet beträffar, ' företrädet framför mitt eget älskade modersmål. Den täflar i detta afseende med Italienskan och Spanskan, i synnerhet med den sednare. Svenska skalderna hafva i sednare tider med mycken framgång börjat använda sydliga versformer, i synnerhet ottava rim a, så väl med manliga som qvinnliga rim. För att med exempel visa

dig, huru melodiskt Svenskan klingar i denna form, och huru nära den då kommer Spanskan i välklang, vill jag anföra sista versen af Geijers sköna sång öfver Grefve Wilhelm Schwerin, som stupade i sista Finska kriget:

Hvar är deri stilla grafhög, som fått dölja Hvad vår och ungdom kunna skönast kalla? Jag ville den med vårens rosor hölja, Som blomstra liksom de och hastigt falla. Och vattna dem med flodens friska boija, Som flyr så fort som menskolif borisvalla, Och sjunga der för ynglingar i Norden, Hur ljuft det är att, dö för fosterjorden.26

Och sista versen af Don Alonzo de Er-cillas Auracana:

Y yo c/ue lan sin rienda al mundo he daclo El tiempo de mi vida mas ßorido_,

Y siempre por camino despennado Mis vanas esperanzas he segitidoj Visto ja el peco fruto cjue he sacadoj

Y la mucho cjue à Dios tengo ofendidoj Conociendo mi error de acjui adelante Ser a razon cjue U6re y no cjue cante.

*) Ungefär så här i fri öfversättning:

Och jag, som så af ärans lust har brunnit, Hvars skönsta tid i verldens tjenst förflutit, Dock aldrig på de branta stigar hunnit Den drömbild, för hvars skull mitt blod jag gjutit. JYär jag nu ser den ringa lon, jag vunnit, Och allt det myckna, jag mot Gud förbrutit, Mer skal jag har C jag tänker många gångerJ Att fälla tårar, an att sjunga sånger.

Den ädla Spanska riddarens långa och besynnerliga hjeltedikt kunde man förlikna vid en ofantlig sandöken, i hvilken här och der en oas vänligt vinkar den utmattade vandraren. Orkar han fram till dessa grönskande öar, så finner han en ljuf vederqvickelse i palmernas skugga. Oändligen rörande och intagande äro de af en manlig fromhet och resignation gen-omandade stropher, hvarmed den mångförfarne krigaren och skalden slutar sin sista sång.

Förf iltarens anmärkning.27

Vore det tillåtet att bedöma ett språk, hvilket maa ej ännu fullkomligt känner, så skulle jag villja påstå, att Svenskan med de sydliga språkens välljud äfven förenar Engelskans kraft och concision. För att finna, det jag ej saknar anledning till detta påstående, behöfver man blott jemnföra ett och annat poem af Vitalis, såsom Enslingens Sång i den stora öknen, Na tursonen m. fl. och vissa stycken af Tegnér, såsom Vikinga-balken, Solsången, Nyåret 1816, o, s. v. med några stropher hos Byron eller andra Engelska skalder. Fördelen af de antiqua versformernas begagnande eger Svenskan gemensam med Tyskan och Danskan. Hos ingen författare röjer sig denna Svenska språkets mångsidighet i så hög grad som hos Stagnelius. Huru lärorik är ej i detta afseende jemnförelsen mellan hans sonnetter och e-legier!

Men, för att efter denna digression återkomma till Atterbom och hans poesi, så finnas bland hans mindre dikter, utom Blommorna, inånga förträffliga stycken Det i Sverige

*) Flere af den sednare periodens skalder hafva redan föranstaltat samlingar af sina dikter. En samling af Atterboms mindre poemer skulle, ej blott för skaldens landsmän, utan ännu mer28

»

på allas läppar lefvande stycket "Hulda Rosa" är en af de vackraste serenader, man kan höra. I en elegi af antique stil, har han på ett hänförande sätt skildrat den högtidliga dagen, då sångaren från Arnö, "Lauras förtjusande älskling, offentligen på Capitolium kröntes med lagerkransen. Bland lians vandringsminnen behaga mig i synnerhet "Byströms Juno" — "Sonnetten öfver Italien" ocli "Guittarrespelerskan på marknad." Hvad "Fogel Blå" beträffar, måste man beklaga, att det är och troligen alltid kommer att förblifva ett fragment.

Men ett verk, som i Svenska vitterlieten är ensamt i sitt slag, och som bör blifva hans egentliga momimentum ære perenniuSj är "Lycksalighetens Ö." Hade ej Fru Helvig i das Morgcnblatt förekommit mig, skulle jag lemnat dig eii exposition af denna märkvärdiga dikt. Jag är imellertid rätt glad, att jag slipper, ty jag känner, att oundvikliga

för utlandningen, sora sällan eller aldrig har tillfälle alt skaffa sig Phosphoros och Calen-drarna, vara en högst välkommen skänk.

Författarens anmärkning.

*) Sedan delta skrefs, har en Tysk öfversättning af detta skaldeverk blifvit annoncerad.

Författarens anmärkning.29

svårigheter skulle mött mig vid ett sådant företag. Jag har nämligen ej genomläst Lycksalighetens Ö mer än tvänne gånger, och jag-tror, att ett grundligare studium fordras, för att rätt utreda för sig det totalintryck, den ger. Likasom alla dikter, hvilka hafva ett philo-sophiskt djup, vinner äfven denna vid att oftare studeras, och vid första eller andra genomläsningen blir man dessutom bländad af partiernas skönhet. Dessutom måste man, i anseende till rikedomen på versformer och den ofta högst djupsinniga dialogen, vara väl hemma i språket, för att läsa och förstå ett sådant arbete.

De två afdelningar, hvaraf verket består, utgåfvos ej på en gång, utan skiljas i detta fall genom en tid af tre år. Det råder äfven, såsom mig synes, en stor olikhet dem imellan. Den förra är mer lyrisk, den sednare mer dramatisk. En af Sveriges yngre skalder har med rätta kallat den förra afdelningen ett "Panorama splendidum Lyri-cum" Få dikter kunna också, uppvisa så glänsande partier, såsom till ex. beskrifningen på Åstolfs dröm, Vindarnes berättelser om sina förrättningar under gårdagen, Svangs) Dissertalio de Indole Poeseos Hodiernæ, af Nicander. Författarens anmärkning.3o

b vits monolog och sång, Näktergalens sång, Astolfs monolog efter den ståtliga festens slut i andra äfventyret, o. s. v. Andra äfventyret utmärker sig framför de andra genom en varm och yppig colorit; men detta oaktadt träffar man ej sällan starka drag af den "douce melancholie", hvilken Madame Stael anser såsom ett hufvuddrag i den Nordiska diktkonsten. Jag* vill blott anföra ett prof. Felicia säger på ett ställe åfc Astolf,' att han bör vara så trofast i lust och nöd, såsom A-madis af Gallien, och, då Astolf svarar: "I lust och nöd, i lifvet och i döden!" frågar Felicia:

Hvarföre tala jemnt om döden?

Det ordet tål jag ej, det gör mig ängslig. Hvarpå Astolf åter svarar:

Ack! menniskan får ej undvika den; En duns tj en flyktig rök är hennes lefnad, Snart vissnar jag och kallas gammal då; Sën — återstår ej annat än att dö Och stoppas ner i mullen.

Sedan lycksalighetens land med sin e-viga vår och det sälla lif, som dess invånare förde, nyss förut så lifligt blifvit skildradt, gör ett sådant ställe ett djupt och blifvande intryck. Men dylika mörka penseldrag mär-3i

ter man ej sällan i de Svenska skaldernas präktiga målningar, der de göra ungefär samma effect såsom glesa molnstrimmor på en ljusblå nordisk vårhimmel.

Tredje äfventyret, som öppnar andra afdelningen, förefaller» oss såsom det svagaste partiet i hela dikten. Det är nog långsträckt. Icke desto mindre innehåller det många förträffliga ställen. Med mycken konst har skalden deri inflätat det lilla sådespelet Rinaldo och Armicla, hvarigenom Astolfs längtan till sitt fordna rike vaknar med förnyad styrka, och hans afresa från Ön egentligen påskyndas. Scenen vid sjöstranden morgonen efter det förfärliga oväder, som slutade spectaklet, är äfven högst poetisk. Felicias långa Samtal med sin hemlighetsfulla moder är troligen ett af de ställen, som föranledt en nyare Svensk konstdomare att påstå, det "felet med Lycksalighetens Ö vore, att den innehölle för mycken philosophi."

Fjerde äfventyret deremot är i min tan-, ka en af de originellaste skapelser, någon skald frambragt. Scenen förflyttas nu från Lycksalighetens Ö till den kalla, ödsliga Norden. Medan Astolf i den eviga vårens land, i Felicias armar, njuter en sällhet, som ingen dödlig före honom njutit, försvinner på36

jorden det ena århundradet efter det andra. Tre äro redan förflutna, när han ändtligen vaknar ur sitt rus och gripes af en djup längtan efter sitt fordna, ack! alltför länge glömda rike. Han erhåller Felicias tillstånd att der göra ett

besök och anländer dit i de sista dagarna af en af jordens flyktiga somrar. Men, huru är ej allt förändradt! Förgäfves söker han med längtansfulla blickar sin fars jagtslott; han vet ej ännu, att det ligger i ruiner; några små, glest spridda kojor och åkerfält samt en kyrka, som ej fanns på. lians tid, äro de föremål, som först framställa sig för lians öga. Likväl intages han af en ljuf glädje, vid anblicken af det älskade landet ; han utropar:

o., dyra fosterjord!

Hur torftig är din anblick och likväl

Hur9 kär!

springer af sin vingade häst och helsar knä-böjande sitt rike och sitt fädernesland.

Sedermera råkar han en gammal, blind skald, en afkomling af hans fordna hofskald, Florio. I denne, som också heter Florio, har författaren med djup sanning skildrat en skaldenatur, som, missförstådd af sin tid, sluten inom sig sjelf och beröfvad lifvets skönaste njutningar, framvandrat sin ensliga ba-33

na ocli redan står vid målet för sitt sista och enda hopp: grafven. Den gamle Florios sång Öfver sig sjelf, som lian sjunger för A-stolpli, är likasom en elegi öfver de stolta förhoppningar, som fylla skaldens bröst vid begynnelsen af hans bana ocli sedan en efter annan slockna och försvinna. Hvilken djup betydelse ligger ej i denna den åldrige sångarens fråga till naturen:

Hvad har jag gjort, att du ställde mig ensam Här på den stummaj den frostiga strand? Hvad liar jag gjort,, att mot klippor af isar Fåfängt förglöder min känsliga brand?

Af den gamle Florio får Astolf veta, att hans fordna konungarike nu är förvandladt till republik, att adelskapet och allt annat, som kunde påminna det upplysta och fria folket om framfarna dagars barbari, nu var fullkomligt afskaffade Slutligen sjunger Florio två gamla folkvisor om Kung Astolf, hvilken, såsom man nu förmodade, skulle hafva fallit ett offer för ett upproriskt parti, och du kan lätt föreställa dig, med hvilka besynnerliga känslor gengångaren Astolf måste höra sina egna öden besjungas.

De följande scenerna ära lika förträffliga.

Svenska Parn. 3,34

Ej utan ett slags vällustig rysning följer man Astolf i den gamla domkyrkan, der lian i den dunkelt upplysta skymningen hör den själamessa, som den ömma Fröken Svanhvit, det olyckliga offret för en försmådd och brinnande kärlek, inrättat till hans minne, och der han ser hennes och sin egen graf. Jag erinrar mig ej lios någon skald läst något ställe, som på mig gjort ett djupare intryck än detta.

Teckningen af den hyperboreiska re-- publiken är kanske på det bela något öfverdrifven, och man ser tydligt, att denna öfverdrift ar framkallad af författarens ovillja mot den så kallade liberalismens

talrika anhängare. Icke desto mindre må-

i

Ste man medgifva, att man Öfver allt träffar äkta komiska drag. I synnerhet är Pantaleons prydliga försvarstal ypperligt. Men en dyster ton, som väl då och då avbrytes, ehuru aldrig öfverröstas af ett och annat lustigt infall, genomgår liela detta uppträde. Jag behöfver blott nämna Astolfs besök vid slottet Jägarlusts ruiner, hans sammanträffande med den gamle Harald, dennes hemska, men målande beskrifning på den månljusa natten, då han på det gamla tornet såg Svanhvits vålnad, Astolfs långa mo-35

liolog i den stora borgsalen, samt den mildt melancholiska scenen mellan honom, Florio och Alfred vid den lilla kyrkan i fjelldalen, hvilken scene slutar fjerde äfventyret och qvarlemnat i läsarens själ en sorgligt ljuf känsla, likasom de förklingande ljuden af ett adagio, en lugn och månljus höstafton.

Femte äfventyret, ehuru det onekligen är en värdig slutlänk i denna rika poetiska blomsterkedja, uppgår dock i mitt tycke ej mot det fjerde. Zephyrs klagande sång, inan Astolfs fatala möte med tiden inträffar, är ett af de

många förträffliga lyriska ställen, som finnas utströdda i Lycksalighetens Ö, och hvilken djup, fast bedröflig, sanning ligger ej i dessa ord, som Zephyr i jaspisklippan vid Amors vattenkonst ristar till minne af sin förbleknade vän:

Allt öfvervinns af tiden_, Allt isas af hans anda, Allt ser sin dom stå tecknad på hans änne. För menniskan får friden Med nöjet ej sig blanda Det sköna sjelft kan ej befria henne. Hon är blott ett af tvänne, Berusad eller plågad. Ack! oljcksamma slägte^ Fördömdt till stoftets häkte!36

Hvad båtar all den fröjd, som räcks dig rågad

Af kärleken och våren, Då ingenstäds en fristad finns mot — ären?

Skon är Felicias monolog i grafhvalfvet vid Astolfs lik, och rörande hennes afsked till sina nympher. Hvilken anblick! Lycksalighetens odödliga Drottning, hon, som fordom sagt, att hon var mägtigare än död och mull, samt att Astolf med henne skulle lefva för evigt—ung, ensam, öfvergifven, badande i tårar vid den älskades lik, beröfvad den ljufva tröst, som återstår för menniskoverldens qvinnor, den att dö, när de ej längre älskas, och med stoftets kyla släcka sin låga Högst cliarakteris tiska ocli betydelsefulla äro äfven de sista scenerna i denna stora tragedie, Dialogen mellan Tiden och Afunden vid öns förstöring, de underjordiska elementarandarnas ringdans och nattdrottningens slutliga uppträdande.

Om detta skaldeverk, som skänkt och

*J För menskoverldens qvinnor slutas snart Det qval, som oss i evighet förföljer. N'àr de ej älskas längre, få de dö. Och stoftets kyla släcker deras laga.

Felicias ord. Se Lycksalighetens Ö, Andra Afdelningen, sid. 124.

Författarens anmärkning.3?

kommer att skänka mig så många oförgätliga stunder, och som är ett af Svenska literaturens märkvärdigaste phenomener, kunde man skrifva en liel bok; för närvarande får du åtnöja dig med dessa flyktiga reflexioner. I författarens fädernesland har det ej blifvit emottaget med det bifall, det förtjenar. Svenskarne äro i allmänhet ej så stora älskare af poesien, att ej en dikt på 800 sidor skulle afskräcka mången från genomläsning. Den ryktbara tidningen Argus har en gång påstått, att det lätt-berättande, i synnerhet komiska, skaldeslaget vore egentligen passande för Svenskarne, och, ehuru detta påstående, på det hela taget, är falskt, bör man dock ej neka, att de Svenska skalderna, i fall de önska att få sin poesi allmännare känd, ej böra utdela den i för stora portioner.

Bland Atterboms drabanter, att jag må nyttja ett bekant uttryck af Vitalis, är äfven ett fruntimmer, den namnkunniga skaldinnan Euphrosyne. Hon har alldeles ingen likhet med Fru Lenngren, utan har gått sin egen bana, ehuru man kunde säga, att hennes lyrik ofta liknar Atterboms. Om man till ex. jemnför Atterboms sköna poem "Fjäriln" med Euphrosynes ej mindre sköna poem "Jungfrun i det Gröna", så finner man,38

att samma anda råder i dessa bägge stycken. För öfrigt utmärker sig Euphrosyne, genom ett rent språk och en klar framställning, framför många andra af den så kallade nya scholans författare, och, om Fru Lenngren är stor i sin genre, måste man medge, att Euphrosyne är lika stor i sin.

I tvänne Hjeltedikter "Rimthussiaden" och "Åsnan" har en okänd författare besjungit den literära striden och förevigat så väl Gamla som Nya Scholans ryktbaraste hjeltar.]}en förra af dessa, Rimthussiaden, är både i anseende till form och innehåll ett verkligt mästerstycke. Men det fordras en grundlig och omfattande kännedom af både den äldre och nyare Svenska literaturen, för att rätt njuta deraf. Af det nöje, som jag, en utländning, hade vid dess genomläsning, kan jag sluta till det, som skaldens landsmän måste hafva deraf. Ett af de mest skrattväckande ställen i poemet är ordvexlingen mellan Markall och Posthumius Priscus, samt den vördige Nestors oration, hvarigenom han sökte försona de bägge uppretade kämparne. Vid beskrifningen af "hämnaren Kellgren" och hans strid samt seger öfver "den hjerneberöfvade, [-vingelfota-f]e"-] {+vingelfota- f]e"+} Markall, lifvas skalden af en ädel harm mot det låga och föraktliga hos vittcrhetens3g

småsvenner, hvilken liarm i synnerhet ger sig luft i de skarpa ord, hvarmed Kellgren tilltalar sin bäfvande motståndare. Den sjette och sista sångens harmoniska och betydelsefulla slut bevisar, att ett djupt allvar är den grund, hvarpå Rimtliussiadens sångare, likasom hvarje sannt humoristisk skald, målar sina le-* kände, phantastiska bilder.

Dahlgren, hvilken den allmänna rösten tillskrifver ofvannämnda poemer, är en af nyare tiders originellast humoristiska skalder» Bland de Svenska utmärker han sig genom mycken idéerikedom och stor productivitet, X sina lyriska stycken liknar han understundom Bellman; men i sina större composition ner är lian lielt och hållet egen» Han har författat flera dramatiska arbeten, bland hvilka Ulla Winblads död och Rosenfesten i synnerhet utmärka sig genom originalitet och flödande qvickhet. De lustiga scenerna om-" vexla likväl med idylliska och allvarsamma, såsom till ex. Dödens uppträdande i Ulla Winblads död, Scenen i skogen mellan boncl** flickorna och bondgossarne i Rosenfesten samt Näktergalens sköna sång i slutet af samma pliantasispels tredje act, I detta afseende hafva dessa Dahlgrens dramatiska dikter nå~ gon likhet med Shakspeares komedier, och3o

ännu mer med vissa stycken af Oehlenschläger, såsom till ex. hans St. Hans Aftenspil. Dock flödar Dahlgrens humoristik ur en vida djupare och rikare källa än Oehlenschlägers.

Bland hans lyriska poemer äro hans parodier, Den siste Dryckeskämpen, Movitz' anlete, Fredman, m. m. fullkomliga mästerstycken, och af högt värde äro äfven hans allvarsamma dikter, såsom Synen i Kyrkan, ett i hög grad vildt poem, som dock slutligen upplöser sig i harmoni, Thorilds Monolog, Lifvet en natt, Grafven o. s. v. Den största förebråelse, man kan göra Dahlgren, är, att han ofta nog mycket vårdslösar formen, Öfver hvilken han likväl, när han vill, liar ganska stort välde. Den anmärkning, jag gjorde om Bellmans nationalitet, gäller äfven om Dahlgren: af en utländning kan han väl beundras och älskas; men endast en Svensk kan rätt förstå och bedöma honom.

Af en annan art är Vitalis, också en af Sveriges yppersta humorister. Mellan honom och Dahlgren kan man anställa ungefär samma jemnförelse, som Johannes von Muller gör mellan Horatius och Juvenalis: "Er spielt nicht um unsern Busen; er inipoJiirt, wirft nieder" Hans satir är skarpare och bittrare samt upplöser sig stundom i högtallvar, såsom lians poem Öfver Promotionen år 1824, Dödsbetraktelserna och Orden. Undantag härifrån göra likväl flere af lians komiska phantasier, de af lians poemer, som behandla Judiska Historien, Julcalaset 111. fi., i hvilka stycken det råder en mildare ända. Hans versification är väl ej alldeles så flytande och behaglig som Dahlgrens; men den är kraftigare och ofta högst sonor och välljudande. En af lians landsmän har, om jag ej bedrar mig, påstått, att lian skulle liaft mindre lätthet att röra sig i metriska former, och att han derföre i synnerhet älskat knit-telversen; men detta påstående är ogrundadt. Väl är det sannt, att Vitalis ofta använder knittelversen; men detta synes lian gjort med full afsigt och ej af någon ovana eller svårighet vid andra formers nyttjande. Huru förträfflig t. ex. är ej versificätionen i Julcalaset, Orden, Promotionen, Siegmunds Ide'er, Jerichos eröfring och, att jag må nämna några af hans allvarsamma verser, i Enslingens Sång i den stora öknen (der den kraftiga, afbrutna metern fullkomligt svarar mot den dystra anda, som råder i poemet), i den Kämpandes Sång, Anderösterna, Blomsterklagan samt de flesta hans epigrammer och dikter till Laura!

Det är svårt att afgöra, i hvilken genre42

Vitalis är stört, i den allvarsamma eller den komiska. Ett omdöme i detta afseende kan nästan ej motiveras af något annat än af läsarens individuella känsla. Den, som med förkärlek omfattar det komiska, skall kanske ej så mycket fästa sig vid Vitalis allvarsamma stycken; men den, som älskar en poesi, i hvilken ett ädelt verldsförakt, en ren ocli djup känsla samt en fast religiositet utgöra grundtonerna, skall utan tvifvel ofta läsa och omläsa dessa dyrbara poemer. Iluru mångsidig är icke skaldens förmåga i dessa! Hvilken olikhet imellan den Kampandes Sång, den sköna Elegien till Laura, under en sjukdom, och Blomsterfesten! Och dock hafva de klingat från en och samma lyra. Ganska träffande har en nyare criticus anmärkt, att Vitalis i sina verlds-ironiska stj^cken (som han kallar dem) liknar Lörd Byron. Det anmärkes vidare, att Vitalis i de stycken, som samme criticus kallar sentimentala, sträf-vat att tillegna sig den sydliga colorit, som utmärker Atterboms skaldekonst, Detta kan väl ej nekas; dock tror jag mig i dessa dikter förnimma en grundton af oskuld och fromhet, som är Vitalis egen. Den

Frommes Lif, den Bästa Vännen och Försakelsen äro de renaste utgjutelser från ett af den varmaste43

religiositet genomträngdt hjerta. Några af hans epigrammer äro i mitt tycke de vackraste, någon literatur kan framvisa. Huru skönt är till ex. ej detta:

Tvänne hamnar jag vetj dit ödets stormar ej

hinna;

En är den grönskande grafj en är den

älskades famn.

Och detta till Laura: Skön som en ängel du är; dock du jag ville

ej vara:

Ackj jag kunde ej dä sluta dig uti min

famn!

"Vitalis, som under sin lefnad var nästan beständigt otycklig, har efter sin död haft den lyckan att få sina skrifter utmärkt väl redigerade och försedda med ett företal, hvilket är ett af de yppersta, som någonsin blifvit skrifna.

Men den märkvärdigaste af de humori-stiska dikter, Svenska literaturen för närvarande eger, är utan tvifvel Noachs Ark, författad af en bror till Fahlcrantz, den namnkunniga målaren, hvars härliga skapelser jag-så ofta med beundran och förtjusning skådat. Denne skald har en rikare phantasi än Vitalis och en jemnare hållning, en mer con-:44

centrerad komisk kraft än Dahlgren, som stundom spänner sporrarna i sin Pegasus, utan att så noga veta, hvart det skall härå. Det besynnerliga fartyget är ej ännu färdigt. Likväl har det redan i flera år seglat omkring på vitterhetens haf och af de förbifa-rande blifvit betraktadt med nyfikna och undersamma blickar; hvilket är ganska naturligt, emedan det både genom sin egna structur och sällsamma besättning starkt con-trasterar mecl de öfriga skutorna, som lovera i dessa farvatten. Troligen blir det färclig-timradt under mitt vistande i Sverige och då vill jag föra dig om bord derpå samt göra dig bekant så väl ined fader]N[oach och lians tre söner samt deras hustrur, som de öfriga passagerarne, i hvilkas sällskap jag hoppas att du skall kunna tillbringa flera roliga stunder.

Och härmed, bästa vän! vill jag sluta detta kanske alltför långa bref. Fortfar att studera Svenska literaturen; den förtjenar att grundligen kännas. Som jag af dina yttranden i din sista epistel kan förmoda, håller du nu på mecl Stagnelius. Jag skall liär-

*) Denna förmodan slog felt. Noachs ark är ännu ej mer än två våningar hög.

Författarens anmärkning.45

näst meddela dig mina betraktelser Öfver detta högst märkvärdiga phenomen på vit-terhetens himmel.

ra.

Underrättelser om Stagnelii lefnadsöden, äfvensom en allmän charakteristik af hans poesi, finner du i Hammarskölds korrt efter skaldens död utgifna, förträffliga skrift: Erik Johan Stagnelius. Ett korss pä hans graj &c. och i företalet till hans samlade skrifter. Hvad jag derföre nu kan erbjuda dig, är blott strödda betraktelser öfver de förnämsta af den odödliga skaldens dikter.

Stagnelius dog i sitt trettionde är, var under sin lefnad nästan ett ständigt rof för de smärtsammaste plågor och har likväl producerat flera arbeten än någon skald, som ödet förunnat det längsta och lyckligaste lif. I allmänhet utmärka sig ej Nordens skalder genom stor productivitet; kraften är derföre lios dem kanske mer con-centrerad än lios många af deras medbröder i de sydligare länderna. Stagnelius är i detta46

afseende ett lysande undantag i Svenska vitterheten. Han har componerat episka, dramatiska och lyriska dikter, och i alla dessa skaldeslag är han utmärkt. Likväl måste man medgifva, att han ej är så omvexlande, som det

tyckes att en skald, hvilken frambragt så olikartade alster, borde vara. Den dystra gnostiska verldsåsigten genomgår hela lians poesi, den må visa sig i hvilken form som helst. I "Wladimir den Store låter han Nov-gorods stolta monarch för sina bojarer förklara, att:

Upp öfver stjernorna sällheten borom dess

väsende finnes; Men förbannelsens hem är den hafomgördla-

de jorden.

I Sigurd Ring sjunger choren:

Blott i grafven är man säll;

i Martyrerna försäkrar Amatus, att den verld, som dårar våra sinnen, är:

En skugga blott af det försvunna Edén, Der själen föddes — bortom stjernförlåten Först der gå verklighetens scener upp.

och i lärodikten "Kyrkogården" kommer skalden efter många dystra betraktelser till det resultatet, att:47

Blott den är tillj hvars skuggblick här

försvunnit Blott döende man döden öfver vunnit.

Man kunde kalla Stagnelii poesi en stor musikalisk composition i tusende variationer, upprepande det sorgliga thema't: Blott döden försonar Med lefnadens qval. Denna egna grundton utmärker honom, ej allenast från Sveriges, utan äfven från alla andra länders författare Han är ensam

i sitt slag i vitterhetens häfder. En Engelsk konstdomare har ganska rigtigt anmärkt, att den enda, med hvilken han kunde förliknas, är vår oförgätlige Novalis; men Novalis synes mig mer harmonisk; hans verldsåsigt är ljusare än Stagnelii. Deremot egde den Svenska skalden visserligen en vida rikare poetisk förmåga.

Hvad som, utom den mörka verldsåsig-ten och den stora productiviteten, utmärker Stagnelius bland Sveriges skalder, är hans välde öfver språket och förvånande lätthet att röra sig i alla möjliga versformer,

*) Författaren synes här hafva glömt Elgström, som onekligen, i ännu högre grad än Lidner, var en med Stagnelius beslägtad natur.

Utgifvarens anmärkning.48

hvaruti han inom sitt fädernesland har ingen och utomlands få jemnlikar. Hexametern, jamben, så väl den Grekiska som den moderna, den Italienska sonnetten och canzo-lien samt nästan alla i den nyare lyriken brukliga versformer behandlas af honom med en fullkomlighet, som är i hög grad beundransvärd. Det är egentligen hos Stagnelius mail märker, till hvilken höjd af välljud Svenska språket kan hinna.

Den förnämsta af Stagnelii episka dikter är "Wladimir den Store, hvarmed han började sin författarebana. Förträfflig är beskrifningen på den festliga aftonen i herrskarens tält, i lägret vid Theodosia, målningen af hans oro och samvetsqval. De många andesynerna i sednare hälften af första sången äro, såsom Hammarsköld äfven anmärker, mindre lyckliga uppfinningar af skalden. Efter beskrifningen på den blodiga stormningen af Theodosia i andra sångens början, uppträder Princessan Anna, likasom fullmånen på den efter ett oväder nyss uppklarnade himmelen, och -detta ställe är kanske det vackraste i hela poemet.

Man har ofta tvistat, liuru vida hexametern vore ett för de Nordiska språken passande versslag, och det betviflas temligen49

allmänt, att den i dessa språk kan få samma kraft och klang som i Grekiskan och Latinet. Såsom mig synes, behöfver man, för att skingra dessa tvifvelsmål, blott läsa ett och annat ställe i Stagnelii Wladimir. Jag skulle nästan våga påstå, att den Svenska skalden i sonor och målande versification täflar med den stora versificatoriska mästaren "Virgilius. Om man till ex. jemnför detta ställe i Wladimir den Store:

Säj när en 'vådeld rasar i fredligt blom-

strande städer, Länge med enad kraft invånarne söka att

mota

Brandens förfärliga magt, och i häftigt

brusande forssar Regnar det släckande vattnets kristall;

men, eggad af stormen, Rasar den mägtige fram i dånande hvirflar och våldsamt Spyr ifrån hus till hus sina vilda, för•

ödande lågor. Snart vid arbetet Stå de släckande männerna stilla, Elden ökas, de fly. Dà falla de åldriga,

höga

Svenska Parn. 4»5ö

Kyrkornas domer brakande ned, då ram-

la palatsen. med ett snarlikt ställe 1 Æneiden:

In segetem veluti cjuum flamma furentU

bus Justris Inciditj aut rapidus montano flumine

torrens

Stemit Agros, sternit sata lætaj bovum-

cjue laboreSj Prcecipitesque trahit sylvas; stupet in»

scius alto

Åccipiens sonitwn saxi de vertice pastor. < så kan det ej nekas, att Stagnelii hexametrer äro lika expressiva och målande som den Romerska skaldens. Och af dvlika ställen, sora

v '

det anförda, öfverflödar Wladimir den Store. Huru i alla afseenden ypperliga äro ej dessa stropher:

Aftonens döende sol de vestliga molnen

förgyllde,

Plundringens yra var slut; ej skränet af

sårade Greker Hördes i staden mer, ej de segrandesfest*

liga jubel.

Snyftningar blott af skändade morj af

enkor och döttrar Doft sig höjde ännu; så hafvet, när vindarne tystnat51

Klagar än länge och stränderna slår med

suckande vågor*

och dessa:

Ändtligen stormen teg. Allt dofvare

bullrade åskan; Stjernorna än en gång från det blåa renade hvalfvet, Inan de släcktesj blickade ned, och vid

vestliga randen Månen döende låg på en bädd af vikande skyar.

Härligt nu solen ur vågorna bröt. Af

demanter besmjckad. Härmande sjelf en sol, för sin brudgums

lågande kyssar Glänste och rodnade jorden. Från skogens skimrande toppar Skattade foglarnas sång, från lätta, vårliga gullmoln, Och ur nattliga klyftornas djup fram-

smögo sig djuren, Dansen att börja i skogarnas famn och

på ängarna åter.

Dock — skulle jag anföra alla ställen, som utmärka sig genom en metrisk prakt och lefvande färgglans, finge jag nästan afskrifva liela poemet.56

Blenda, eliuru en i det hela misslyckad composition, utmärker sig likväl genom många lifliga beskrifningar samt ett och annat komiskt drag. I synnerhet behagar mig början af andra sången, der Prins Olofs besök hos den sköna Blendas far beskrifves. Huru sann och lefvande är ej denna målning af morgonen efter ovädret:

Ur Oceanens dolda sköt På himlahvalfvet fram den väna solen

bröt.

Högt sjöngo lundens musikanter Den ljusa himlabrudens lof. Ven jordj som formlös nyss i nattens

chaos sof

Nu,j herrligt glittrande i smycken af de»

manterj Emot sin gyldne syster log_, Som hennes anlete med skimmer öfver»

drog.

1 blomstergården Olof gick. Af perlor drypande sig parkens frukt»

träd höjde Och glindrade mot solens blick. Sin känsla och sitt lif hvar fjäril liter fickj53

Hvar blomma reste glad det hufvud,

nyss hon böjde, Och ögat knappt ett spär af nattens

fasa{röjde, Blott här och der en skößad ros man såg, Blott här och der en lilja dignad låg.

När Prins Olof sedermera hemkommit till Lund, och Konung Gråte för honom yttrar, att han hade stor lust att se de vidt bekanta länder:

Der Åsarne i hus förbytt sin vandrings tjäll,

utropar han:

Hvad det ändå är bra att se sig kring

i verlden!

Ej Sverige är, hvad jag om Sverige trott. Blott oxar gräsa nu, der hjeltar fordom bott,

Dygd, ära, redlighet ha' farit sista

färden.

Och en nutidens resande, som i en melan-cholisk stund betraktar Sverige från dess mörka sida, kunde kanske lia' skäl att säga detsamma.

Yi komma nu till Stagnelii dramatiska dikter, det yppersta, Svenska literaturen i denna genre har att uppvisa. Det förnämsta54

af Stagnelii egentliga sorgespel är utan tvifvel Riddartornet, der skalden med den beundransvärdaste konst behandlat det rysligaste och mest upprörande ämne. Riddartornet är den bäst anlaggda och Ernest theatraliska af Stagnelii och af alla Svenska tragedier, Planen är med mycken konst anlaggd, handlingen fortgår oafbrutet,

ingenting är öfverflödigt och utan betydelse. Redan i första a-cten, i samtalet mellan de båda flickorna, rig* tas uppmärksamheten på det hemlighetsfulla tornet, visan om "Lilla Anna" är ej afsigtslöst inflätad i den sköna dialogen, och, när slutligen den gamle Herman kommer och af sin fröken begär ett samtal mellan fyra ögon, anar man redan "etwas unheimliches", Cha-rakters-skildringen, hvilken annars ej var Stagnelii starka sida, är här säker och djup; de tre hufvudpersonerna, Rheinfels, Olivia och Mathilda framstå med skarpa och bestämda contourer. Rheinfels, så afskyvärd och förhatlig han än är, väcker ändå vårt deltagande, hans bröst är ej ännu tillslutet för alla ömma och ädla känslor, vid åtankan på sitt grufliga förehafvande bestormas han af samvetsqval; men han skjuter sophistiskt bela skulden på sin brottsliga maka, hennes trolöshet har förjagat "fridens genius" ur hans55

bröst och ryckt "dygdens krona" från hans hjessa. Strax vid sitt första uppträde i andra acten utvecklar han hela sin charakter i denna apostroph till Olivia: Hvad jag var säll i dina armar fordom! Hvad jag var god! Med Skaparn och Na«

turen

J vänskap lefde detta hjerta än. Mitt ideal jag hänryckt slöt i famnen^ Mitt andraj nej_, mitt första jag och verlden Ur tusen speglar strålade tillbaka Min salighet i ändlös morgonglans. Ve digj Sirénj som mig tillintetgjorde^ Som med ett skeppsbrott lyktade min färd Kring njutningens kristalleklara sjöar. Meiij hvad du lofvat och ej hållit har_, Det skall din dotter, skall Mathilda hålla, Skall återge mig en förlorad brud_, Och gälda mannens hvad från ynglingen Vin trolöshet så nedrigt mig beröfvat^ Din afbild är hon. Dig jag ser i henne, Dig likväl sådanj som när första kyssen> 1 dunkelt skygd af heliga oliver Du rodnande vid Tiberns strand mig gaf .Nå välj jag än dig älskar i Mathilda Hvad re'n jag egde bor mig ej beröfvas. Rätt har jag att min make återfordra3 Och detta sådan som jag henne mist.56

Att rätt begagna monologen är ej en af dramatikens lättare uppgifter. En dramatisk författare, som ej fullkomligt beherrskar si<* sjelf, älskar merändels att i långa monologer utgjuta sina egna favoritbetraktelser och afle-der derigenom interesset från de handlande personerna till sin egen individualitet. Huru stor är ej Stagnelius i detta afseende i Rid-dartornet! De fyra monologer, som der förekomma, bidraga alla väsendtligt till charak-teristiken; i synnerhet äro de tre sista helt och hållet oumbärliga delar af den dramatiska organismen. Olivias monolog i Riddar-tornet, i begynnelsen af tredje acten, är en bland de yppersta, något sorgespel kan uppvisa. Den utgör för sig sjelf ett skönt lyriskt poem; men, betraktad såsom en del af ett drama, erhåller den först sin fulla betydelse. Det hemlighetsfulla Riddartornet framskymtar öfver allt i de två föregående acterna såsom en hemsk, olycksbådande vålnad, och åskådaren är genom Hermans berättelse och den sista scenen mellan Rheinfels och Mathilda förberedd att skåda den olyckliga makan, som der ännu pliktar för sitt brott. Nu framställes hon på en gång för våra blickar, ensam, öfvergifven, vid lampans matta sken, i det mörka, underjordiska hvalfvet. Den57

med "jordens friska modersmjölk" fyllda krukan är redan tom, och blommorna, som Mathilda skött, förvissnade. Den arma frågar, hvar solen gästar, ty, säger hon:

Jag vet det ej, till mig ej ljuset hinner,

För mig ej himlahvalf v ets klocka slår,

Och endast suckar mäta mina stunder.

Hvilken sinnrik uppfinning är det ej af skalden att låta den olyckliga fången i dystra oroliga drömmar ana sin älskade dotters grufliga Öde, och hvilken djup kännedom af menniskohjertat förråda ej dessa sköna ord i Olivias, den under femton hela år i fäng-selhvalfvet inneslutna qvinnans mun:

Hur' underhart dock menskohjertat är! Re'n femton år i dessa fasans hvalf Jag mina villor, mina brott begråtit, Och dock ännu jag icke lärt att dö. Än hjertats pulsar, det förblödda hjertats. En samklang med den eviga naturen Förgäfves söka, än jag lefva vill, Vill se Mathilda, blommorna, och solen, Med sina tusen klara silfverbloss.

De tvänne i sista acten förekommande änglachörerna torde mången anse för opassande i en tragedi, som spelar i våra tider. Jag deremot anser dem såsom oumbärli-58

ga och såsom ett af de största profven på Stagnelii stora konstnärsförmåga. Ett oerhördt brott är begånget. En far har förfört sin dotter, och denna dotter liar mördat sig sjelf. Sorgespelet kunde ej slutas med Mathildas död, eller Rheinfels' sista ord, utan att stegra det upprörande och förkrossande till öfvermätt, ocli några tröstande, försonande slutord, uttalade af dödliga läppar, skulle här hafva förklingat såsom fleutens milda toner bland stormens tjut på det svallande hafvet. Endast en röst från högre rymder kunde i harmoni upplösa de skärande dissonanserna och påminna oss om den tröstande, oförgängliga sanningen, att:

Af tidens plågor födes evigt väl.

I tre sorgespel, Bacchanterna, Visbur och Sigurd Ring, har Stagnelius tillegnat sig den Grekiska formen, der han i synnerhet i chörerna haft tillfälle att utveckla sin rika lyriska förmåga. Sorgespelet Bacchanterna är, näst Goethes Iphigenia, det mest lyckade försök att efterbilda den antigua tragedien, som hittills blifvit gjordt. Slutet af detta stycke är väl något matt, ocli det hela lider af brist på handling; men man märker ej detta, för den hänförande, skimrande dictio-nen och den rena Grekiska anda, som öfver59

allt omfläktar oss. I synnerhet är den. första scenen mellan cliorförerskan och clioreii af ovansklig skönhet. Stagnelii Svenska är här nästan lika så välklingande, som Grekiskan hos Sophokles. Jemnför till ex. den härliga chorsången, som börjar: "jag helsar dig stilla förtroliga dal," med någon dylik hos den Grekiska tragæden, och du skall finna, a.tt jag har rätt.

Samma välklingande melodiska språk, samma rikedom på de mest hänförande och härliga, lyriska utgjutelser, träffar man äfven i Visbur och Sigurd Ring. Ett noggrannt iakttagande af den. nordiska costumen, äfvensom den äkta nordiska anda, sådan den visar sig i några af Oehlenschlägers dramatiska arbeten, söker man dock här förgäfves. Den Grekiska formen harmonierar dessutom ej särdeles väl med det nordiska ämnet, ehuru den för Stagnelius, i hvars dramatik det lyriska elementet merändels är öfvervägande, måste ega mycket behag. Visbur är, detta oaktadt, näst Riddartornet, det niest theatraliska af Stagnelii sorgespel och långt mera nordisk än Sigurd Ring. Visserligen är Visburs charakter något moderniserad, och Öda talar här och der alltför sentimentalt. Men spåqvinnan Huld, som sä förträff-3o

ligt öppnar sorgespelet med den långa, präktiga monologen och tycks likasom vara det personifierade ödet sjelft, ger det hela en viss antique färg, som försätter oss tillhaka i den gråa forntiden. I synnerhet är den sista rysligt sköna chorsången, som börjar, sedan hären utropat Fadermördarne till Svithiods Kungar, äfvensom Iiulds sista betydelsefulla tal till folket, af hög elFect. Stagnelii synnerliga förkärlek för långa, konstrika målningar, som med all sin yppiga skönhet och skimrande färgglans ofta störa intrycket af det hela, yppar sig äfven i Visbur på flera ställen, särdeles i första samtalet mellan Konungen och Öda, der den präktiga beskrifning, som hon gör af sin första sälla ungdomstid, utan skada hade kunnat vara kortare.

Sigurd Ring utmärker sig allenast genom sin präktiga diction, hvilken den har gemensam med nästan alla Stagnelii dramatiska arbeten, och genom sina många, vackra lyriska partier; charakterskildringen är liten eller ingen. För Öfrigt träffar man äfven här härliga drag, som förråda, huru djupt Stagnelius kände menniskohjertat, och med hvilken rörande sanning han förstod att skildra dess fröjder och qval. I tredje acten föreställer Alf sin syster Hilma, att hon bor-

61

de heldre dö, än blifva sin älskare otrogen och öfverlemna sig åt Sigurd. Tjenaren inträder med giftbägaren. Alf ber henne tömma den, och, inan aftonstjernan tänds, skall hon vara en passande brud för den hårda monarchen, ett känslolöst och stelnadt lik. Då bleknar den olyckliga flickan, hon tvekar. Brodern förebrår henne, att hon tvekar i valet mellan död och träldom, att hon, som är Ragnars brud, vill lefva för Ragnars mördare. Då svarar honom Hilma med dessa sköna ord:

Ack, hvarföre krossa Med vredens röst en redan krossad? En hastig yrsel mig betog. Jag tänkte, Hur' grymt det var att, sänkt i grafvens

djup,

Ej längre skåda stjernorna och solen, Den blåa skyn, de blomsterkrönta fälten, Ej längre höra näktergalens sång, Och harpans ljud, och rösten af en älskling.

Föreställ dig en ung, blomstrande flicka, med den ömmaste kärlek fäst vid en hjel-temodig yngling, försatt i den hårda nödvändigheten att välja mellan död och otrohet; hon har fattat sitt beslut, hon vill ren och obefläckad nedstiga i grafven; men hvem, säger Gray i sin sköna Elegi på Kyrkogården,62

hvem lemnade väl det varma, upplifvancle ljuset och såg sig ej med längtande, dröjande blickar tillbaka *)? Den arma kastar ännu én blick på den sköna, vänliga naturen, hon påminner sig de sälla dagar, som förflutit, samt den fröjd, hon hoppats och — dock, jag vill ej längre commentera häröfver, ty jag känner dig.

Ehuru vi ej till alla delar kunna instämma i det myckna beröm, Hammarsköld ger Stagnelii Martyrer, måste vi dock medgifva, att det är ett poetiskt konstverk af första rangen. Yi kunna om detta sorgespel säga, hvad Russel säger om Goethes Tasso: "det saknar tlieatralisk effect, men är alltigenom en ström af den renaste poesi." Af den ctystert glödande sinnlighet, som man ej sällan finner i Stagnelii öfriga arbeten, märker man ej här ett spår; allt är här högt, rent och ädelt. Madame Stael säger, att, när man läser första sången af Klopstocks Messias, blir man till mods, såsom inträdde man i en åldrig, majestätisk kyrka. Så är det också med Stagnelii Martyrer. Med större andakt och heli-

But who to dumb forget fulness a prey This plcasant anxious being eJir resignd, Lef t the warm precincts oj the cheerful day-j Nor cast onc loiigingj lingcring look bekind?63

gare känslor sitter man ej en högtidsdag i Herrans tempel samt hör den fromma sången och de djupa orgeltonerna vandra i de sol-bestrålade hvalfven, än man läser sådana scener, som den mellan Flavius och Perpetua, eller första uppträdet i tredje acten, då de fromma martyrerna vid aftonstjernans milda skimmer samla sig i den stilla, klippomgifna dalen.

Man kunde likväl anmärka mot detta sorgespel, att de fromma känslorna och andäktiga betraktelserna stundom blifvit öfver-liöljda af ett alltför konstrikt och skimrande draperi, samt att den mörka, gnostiska verlds-åsigten, enligt hvilken detta jordiska lifvet med alla sina fröjder blott är ett tomt, bedårande skuggspel, alltför ofta framträder. Dessa Perpetuas ord till Emilia:

Ack, denna jord är ingen glädje värd. En fjäril lik, som öfverlefvat rosens Elysiskt glada tid, vår själ här nere Kring öknarna på dunkla vingar far, Och för sin trånad intet mål hon finner. återkomma beständigt i mångfalldiga variationer. I en så mörk dager behöfver dock en from och förtröstansfull Christen ej betrakta denna "vanskligghetens kust," och den grundtanke, som genomgår det hela,64

Lid och försaka, lid och dö. Ej gifves annan väg till härligheten kan alltför väl stå tillsammans med en ljusare och gladare åsigt af den sublunariska verlden.

Den sanning, hvarmed Stagnelius i Martyrerna, blott med några få drag, charakte-riserat de bägge Romarne Hilarianus och Sylvius, äfvensom scenen mellan de bägge landtmannen i fjerde acten af Riddartornet, flera andra ställen att förtiga, bevisa, att Stagnelius, om ödet förunnat honom ett längre lif, och om hans egna lefnadsförhållanden och lidanden ej gifvit hans poesi en så afgjordt subjectiv rigtning, äfven i djup och mångsidig charakter is Lik skulle hafva täflat med de största dramatiska mästare. Nu är detta parti af hans dramatik det minst lysande. Hvad deremot storsinnigheten i anläggningen af det hela beträffar, i konstmes-sig groupering, i formens skönhet och helgjutenhet, så kan ban mäta sig med hvilken som helst. Bland Melpomenes Svenska dyrkare är Stagnelius och torde länge komma att förblifva den förnämsta.

Det märkvärdigaste af Stagnelii öfriga dramatiska arbeten är Albert och Julia, eller Kärleken efter Döden, en scene ur andeverl-65

den, en af dc sällsammaste poetiska produ-etcr, den moderna literaturen kan framte. Skalden har här begagnat Svedenborgs Andelära, och Hammarskölds anmärkning, att Stagnelius i detta beundransvärda stycke mer än i något annat uppenbarat styrkan och djupheten af sin originalitet, är ganska grundad.

Julia sitter vid en källa i en cypress-beskuggad dal i andarnes verld. Ilon klagar på melodiska ottave-rime, att hennes Albert ej kommer, och frågar, hur många gånger våren har blomsters trott hennes graf, hur många gånger hösten har gråtit derpå. Då nedsväf-var på silfvermoln en ängel. Julia helsar med förtjusning det himmelska sändebudet och frågar, om han förer budskap från hennes Albert. Ängeln underrättar henne, att Albert ännu vistas på jorden, att man ej ännu anförtrott hennes eget stoft åt inullens moderssköte, ocli att hennes jordiska systrar nyss flätade cypresskran sen kring hennes kalla tinning. Julia frågar, om Albert gråter vid hennes kista, ängeln ber henne glömma det förflutna och tänka på himmelen, påminner henne om den helga friden, som fyllde hennes hjerta i de oskuldsfulla barndoms-

åren och förklarar, att Gud sjelf vill sluta henne till sitt faderslijerta. Men Julia svarar honom, att hon heldre vid Alberts hjerta vill dö för evigt, än utan honom komma till himmelen. Då försvinner den gullvingacle ängeln, och en osynlig änglachor begynner, som ber henne glömma jordlifvets dröm. Derefter får hon höra en sång af helvetesandar, som på ett verkligen infernaliskt sätt påminna henne om hennes förflutna jordiska sällhet, i det de mecl yppiga färger skildra skönheten af en jordisk vårmorgon. En soloröst från helvetet beskrifver derefter på ett förblommeradt sätt en scene ur hennes egen lefnad, helvetets portar öppna sig, och af-grundsandarne påminna henne om den månljusa sommarnatten, då Albert i videhäckens skugga tryckte henne till sitt klappande bröst. Julia tilltalar dem:

O, vänner! om J ömmen vid min smärta, J gören det. — Er qvalet sjelfva tär. — Bönhören mig — förkrossen ej mitt hjerta Med hogkomst af hvad evigt flyktadt är. O, jordens fält! o, sköna sommarnätter! Violens doft och näktergalens säng! O, silfver källor j som kring gröna slätter I stilla månsken kröken eder gång!67

Och Jj o lena ^ blomster klädda tufvor, Omkuttrade af ömma turturdufvor, Der skälfvande i Alberts famn jag låg_, Att blott en gång jag eder återsåg!

Helvetes-andarne förkunna henne, att lion heder förgäfves, och att Albert redan lider i Gehenna. Julia tviflar, målar med glödande färger den älskades skönhet och utropar:

Himmel! och han skulle vara Nu i evighet förkastad! — Gud sitt mästerverk förstöra! —

Han var brottslig, svaras det, och, då Julia förklarar, att Albert ej förledt henne, utan hon honom, uppmanas hon att flyga i hans armar. En chorsång begynner, som gör en präktig beskrifning på den festliga elden i helvetets salar och slutar med den rysliga, men i en dylik sång ganska passande tankan, att aftönrodnaden, om hvilken skalderna eljest pläga säga så många vackra saker, är helvetets gyldne gryning. Julia gör en rörelse, för att störta sig i afgrunden. I detsamma skakas andeverlden af en jordbäfning. Dunder, blixt och mörker. En arm, med en brin-iiande åskvigg, visar sig i en sky, och en röst höres, vid hvilken lielvetesandarne fly med förskräckelse. Julia dignar mot en68

klippa, och en ängel uppenbarar sig åter för den olyckliga, underrättar henne, att Albert ej vistas i afgrunden, utan att han ännu vandrar på jorden. Julia ber, att hon åter måtte få se honom, ängeln lofvar henne det, och scenen förändras.

Theatern föreställer nu en ödslig skogstrakt på jorden. Albert uppträder och håller en lång klagande monolog. En likprocession blir synlig i fonden, och begrafnings-klockornas dystra toner höras. Albert märker, att det är Julias likbår, som bärs öfver heden, och mördar sig sjelf.

Alberts själ föres nu af änglar till andeverlden. Efter en dialog imellan Albert och en af änglarne, som är ett af de mest-skakande ställen i hela poemet, förvandlas scenen igen till den cyrpressbeskuggade dalen, och vi se åter Julia, samt hennes ängel i genomskinliga moln. Julia frågar, om ej kärleken är det högsta, så väl i andarnes verld som på jorden, och, då ängeln bejakar det, ber hon honom, att han måtte föra henne till Albert. Ängeln frågar henne, om hon ej mera minnes Gud. Julia svarar, att Albert är hennes Gud. Ilar Albert, säger den himmelska ynglingen,

kallat verldarna ur natten? Besått med solar himlarna der nere? Har Albert dött för dig i korsets qval? Ack, Julia! sista helsningen jag bär Från himlarnas monarch. I sina salar Han vill dig se, vill fläta kring din hjessa En krans af stjernor, vill din brudgum bli\ Hvad! — Önskar du ej lammets brölloppfira?

Förgäfves — Julia vill ej skiljas från sin älskare. Ängeln försvinner. Albert visar sig, helvetets portar öppnas, och de första stropherna af den förutnämnda rysliga chor-sången upprepas å nyo. Änglar nedsväfva ännu en gång och bära till den olyckliga sista helsningen från Gud. Albert och Julia omfamna hvarandra samt nedstörta i afgrunden. Efter dem nedrasa klipporna, och en chor af änglar slutar det besynnerliga skådespelet

Man blir underlig till mods, när man läser detta vilda poem. De uppträdande personerna äro alla, utom i den scene, der Albert

*) Författarens ofta vidlöftiga expositioner har jag merändels förkortat. Denna exposition af Stagnelii Albert och Julia är ordagrannt öfversatt, för att ge ett begrepp om författarens talent äfven i detta hänseende.

Utgifvarens anmärkning.7°

dödar sig, andliga väsenden, och man interesserar sig för dem nästan lika lifligt, såsom vore de menniskor med kött och blod. Detta vittnar 0111 en beundransvärd förmåga hos författaren, alldenstund skildringen af dylika andescener är en klippa, mot hvilken mången snillrik skald lidit skeppsbrott. Julia är hjeltinnan i piecen och väcker vårt innerligaste deltagande. Kärleken till Albert har hos henne utplånat kärleken till Gud; fåfängt är hvarje försök af ängeln att påminna henne om den rätta kärleken, det rätta lifvet; för att lefva med sin Albert bland helvetets brinnande svafvelforssar, försakar hon himmelens rena fröjder. Hvilket förfärande skådespel! Vi rysa, när Milton visar oss sin kolossala satan, i den brinnande sjön, der de fallna änglarne tjockt som höst-löf ligga omkring honom; vi häpna, när vi med "Byron följa Cain och Lucifer på deras hemska vandring genom den omätliga rymden; men jag för min del bekänner, att de bägge Engelska skaldernas gigantiska målnin-nar ej skakat mig så djupt som Stagnelii Albert och Julia. Det dunkelt glödande begäret efter vällust, och den halfförtviflade sorgen öfver mistningen af dylika njutningar, som så ofta framskymtar, i synnerhet i Al-71

berts samtal med ängeln, Ökar ännu mer hemskheten af det hela.

Ännu ett ord, inan jag lemnar detta poem. Du nämner i ett af dina bref, om jag ej bedrar mig, att vår älskvärda vän, Fröken L * * som redan för flera år sen, efter läsningen af Oehlenschlägers arbeten, hade fattat ett högt begrepp om de nordiska skalderna och gjorde den slutsatsen, att, när Danmark frambringade så härliga dikter, skulle Sverige otvifvelaktigt också göra det, nu är långt för sig kommen i Svenskan ocli med mycken ifver studerar Svenska literatu-ren. Naturligtvis kommer hon äfven en gång att läsa Stagnelius, och deremot har jag, som du lätt kan finna, min bästa vän, ingenting att invända. Hennes kärlek för Svenska vitterheten skall derigenom ännu mer förökas» och hon skall med dig och mig sörja Öfver det hårda öde, som så tidigt ryckt Martyrernas älskvärda sångare härifrån. Riddartor-net skulle jag dock ej villja recommendera; men hindra henne framför allt, så länge du kan, att läsa Albert och Julia — det skulle kosta henne mer än en sömnlös natt» Jag minns ännu rätt väl, huru hon en lång tid efter, sedan hon läst Miltons förlorade Paradis, beständigt drömde om de onda änglarna,72

. / ' . -i synnerhet om deras förvandling till ormar,

efter satans återkomst från paradiset, och om afgruiidsfursteiis möte med synden och döden vid helvetets portar.

Glädjeflickan i Rom är en tafla, målad med nästan lika dystra färger som Albert och Julia. Scenen är likväl här på jorden, och endast ett spöke uppträder. Baletten Narcis-sus har just ingenting utmärkt. Eröfringen af Ceuta är ett skådespel på prosa och saknar således behaget af den präktiga Stagne-lianska dictionen, ehuru det rätt väl låter läsa sig och för öfrigt är ganska theatraliskt. Att skalden, i ett anfall af hypochondri, stympat manuscriptet till operan Cydippe, är väl ej så mycket att beklaga; men, att döden hindrade honom att fullborda Svegder och Thorsten Fiskare, är en stor förlust för Svenska vitterheten; i synnerhet skulle Svegder, efter hvad man kan döma

af det fragment, som återstår, blifvit ett ganska märkvärdigt stycke.

En recensent af Stagnelius i Foreign Review anser tredje delen af lians samlade skrifter, som innehåller hans lyriska dikter, för blomman af lians poesi. Ett sådant omdöme vittnar om ett nog stort misskännande af Stagnelii dramatiska dikters höga värde och kan blott ursäktas hos en Engelsman,73

som efter sin Shakspeare Bedömer alla andra dramatiska skalder. Tör ett sådant sorgespel, som Riddartornet, skulle dock till och med författaren af Lear och Macbeth ej behöfva blygas.

En omständighet, som mycket stör oss vid läsningen af Stagnelii lyriska poemer, är den brist på critik, som man märker hos utgifvaren. Han tyckes, vid samlandet af dessa dikter, förnämligast hafva sett på volumens tjocklek ocli har intagit stycken, hvilka Stagnelius, ban, som så strängt granskade allt, hvad ban meddelade allmänheten, som vid sin död hade tre stora dramatiska arbeten, att förtiga de mindre, outgifna, säkert för alltid skulle öfverlemnat åt glömskan. Imellertid, huru många vanliga och obetydliga blomster man än må träffa i denna poetiska lustgård, innehåller den likväl en mängd af de härligaste och sällsyntaste liljor och rosor, som aldrig skola vissna, och de äro mer än tillräckliga att öfverhölja allt det critiska ogräs, hvilket nu eller framdeles kunde uppvexa på skaldens graf.

Bland Stagnelii lärodikter anser jag Kyrkogården för ypperst. Detta poem är, både i anseende till den så djupt fattade samt så väl genomförda ideen och den praktfulla,74

högst melodiska versificationen, ett verkligt mästerstycke. Det andas i hörjan det mörkaste tvifvel, men upplöser sig mot slutet i den skönaste harmoni. Skalden vandrar en midnatt i månskenet bland de dödas stilla boningar. Under dystra betraktelser beskådar han det gråa templet, de svarta korsen. Han ber de afsomnade stiga upp och för honom uppenbara grafvarnes mysterier. Förgäfves — ingen svarar på hans vilda frågor. Hans förtviflan stiger — tro, hopp, kärlek — allt förefaller honom såsom en saga; lian finner, att man ej bör söka lifvet, der döden och natten bo, ty, utropar han,

Atomers lek, en dans af spöken bara

Ar denna verld_, med alla väsens skara.

Den enda tröst, som återstår honom, är, att lifvets bittra smärta slutar i grafven. Då omstrålas tviflaren plötsligt af ett himmelskt sken, och på silfverskyar nedsväfvar en skinande ängel. Seraphen förklarar för honom lifvets och dödens stora hemlighet, tröstar honom dermed:

Att smärtans brand är själarnas försoning, Att glädjens hem på öknars väg man finner,

och försvinner. Det dagas, Aurora pur-prar den tjusande östern, skalden vaknar ursin. feberdröm ocli känner liopp och lugn å-tervända i sitt plågade hjerta.

Den så kallade metaphysiska lärodikten Kärleken har flera oändligt sköna ställen och många präktiga skimrande målningar, ehuru det hela är Öfvergjutet med en viss mystisk halfdag. Flyttfoglarne deremot äro ett enkelt och intagande poem af religiös syftning, med en ganska djup iclee, ehuru hvarken De-miurgen eller Pleroma, eller några andra af den gnostiska pliilosophiens termini technici, der förekomma. Fragmentet öfver Tingens Natur är ganska märkvärdigt. Om skalden fått fullborda detta stycke, hade lian troligen der utvecklat hela sin speculation.

Denna gnostiska mysticism, som nästan Öfver allt i hans dikter mer eller mindre skarpt framträder, ligger helt och hållet till grund för Liljorna i Saron, som utkommo under hans lifstid och gjorde mycket uppseende samt i synnerhet grundlade hans rykte. Hammarsköld har i sin lilla skrift gifvit oss en exposition af denna philosophi, och i Stagnelii, i första delen af lians samlade skrifter, införda egenhändiga anteckningar kan du,om du skulle önska, få vidare upplysning derom. Likasom jag i Tyskland känner mången, hvilken tror, att Schillers philosophiska studier skadat hans76

poesi, så har jag i Sverige hört flera påstå detsamma, och dessa äro följaktligen äfven af den tankan, att Stagnelius skulle blifvit vida större såsom skald, om han ej alltför mycket invecklat sig i gnosticismens mörka

labyrinther. Men både det ena och det andra är i min tanke falskt. Schiller hade ej, utan sitt grundliga studium af philosophien, från de hemska tvifvelsmål, som plågade honom när han författade sina första vilda ungdomsarbeten, kommit till det lugn och den klarhet, hvilka andas i lians sista mästerverk; och för Stagnelius, den efter all sannolikhet redan af naturen dystra och för grubbleri benägna samt dessutom af de grymmaste kroppsliga lidanden så djupt betryckta skalden, var den gnostiska mysticismen, med sitt aningsfulla djup, en säker och välkommen tillflykt. Genom denna speculation, så mörk och tröstlös den än vid första påseendet tyckes vara, kom lian ändå till ett slags harmoni. Han finner sig i sitt öde och vill, att jag må nyttja lians egna sköna ord, "tåligt skåda mot fästets klara höjd och i harpans ljud förråda sin fröjd ocli sin saknad." Visserligen kan han ej med en Goethes, en Tegners ljusa och glada blickar betrakta detta jordiska lifvet och förtjusa oss med evigt omvexlande skift-77

s

rika taflor, ty äfven öfver Stagnelii präktigaste målningar sväfvar ett visst svårmodigt clair obscur, liksom aftonens skuggor öfver en blomstrande sommarnejd. Men han klagar ej såsom de, hvilka intet hopp hafva, han visar oss ej på andra sidan grafven endast mörker och ovisshet; öfver hans skildringar af döden och förgängelsen gjuter religionen sitt milda, förklarande ljus. Hade ej materiens bojor så djupt nedtryckt hans eldiga själ, hade lian ej nästan beständigt varit ett plågornas rof, då skulle lian troligen ej med så mycken kärlek omfattat gnosticismens dystra läror, då skulle hans sångmö ej så ofta gått sorgklädd, och mycket, som nu hos honom är mörkt och oredigt, skulle då hafva utvecklat sig mer härligt, mer harmoniskt.

Den förutnämnda Engelska recensenten i Foreign Review säger, att Stagnelius skulle blifvit odödlig, äfven om han ej producerat något annat än Liljorna i Saron, och hvem, som med känsla och andakt läst dessa härliga sånger, instämmer ej af bela sitt hjerta i detta loford? Väl är den poetiska skönheten i en och annan af dessa dikter något fördunklad af den gnostiska terminologiens mörka slöja; men poemer, sådana som dialogen mel-,8

lan Ängeln och Själen, Fången, Bruden, Liljan, Lustvandringen, Vårsångerna, samtalet mellan Demiurgen och Anima, Rosen i Verlds-furstens palats, Bönen, Aftonen, m. fi., äro liljor, hvilka man förgäfves söker annorstädes än på Svenska Parnassen, och som der ensamme skulle kunna underhålla en evig vår.

De sjutton, i antique form diktade, elegier, som härefter följa, äro alla af en hög förträfflighet. De äro mer omvexlande, än man skulle förmoda. Än beskrifver skalden enthusiastiskt sin kärlek för den blomstrande, hulda naturen, sin glädje att, långt från det "nervlösa, djuriska slägtet, från Härdens y-rande kretsar", få hvila i hennes moderssköte, än målar han med glödande färger sin älskarinna Amanda och sin försmådda kärlek, än klagar han i djupa, gripande toner öfver förgängelsens magt samt besjunger sin egen död och begrafning. Några af dessa elegier, såsom till ex. den femtonde och sextonde, innehålla oöfverträffligt sköna naturmålningar, andra åter hafva mycken likhet med Goethes Pomerska Elegier, och, der Stagnelius besjunger förtrollerskan Amanda, täflar han i konstrik stil, i styrka och eld, med den ädla, Romerska skalden, som79

"vid Tiberns blommiga stränder. Vann med sin klagande sång Cjnthias löje

och kyss"

Stagnelii sonnetter utmärka sig, likasom lians elegier, af clen högsta formfulländning. En sorglig anda rader i dem alla, ingen enda är helgad åt kärleken; skalden utgjuter i dessa melodiska dikter nästan endast sin sorg öfver materiens tryckande bojor, sin längtan efter den befriande döden. Två sonnetter har han helgat åt Lidners och Oxenstjernas minne. Daphne, Narcissus, Lidande och Tröst, Höstsolen, Molnet, Solrossen och Tystnaden äro de, i hvilka ide'en är djupast fattad och skönast framställd.

De af utgifvaren så kallade "Rent Lyriska" stycken äro till en del obetydliga* mot dem, vi hittills nämnt. Hammarsköld förmäler i sitt företal, det ban varit nödsakad att ur samlingen utesluta några af Stagnelii i-dyller, i anseende dertill, "att de uttalade den sinnliga fröjden med en alltför gäll stämma." Det liade varit alltför interessant, om lian med detsamma närmare utvecklat sina åsisr-ter af den i sådana målningar tillåtliga friheten, då han kunnat upptaga sådana stycken, som det till Julia (sid. 288) m. fl. Imellertid innehåller äfven denna afdel-

ning af Stagnelii mindre dikter många härliga prof af hans snille. Förtjusande sköna äro sångerna till Amanda, Näktergalen, Näktergalen och Rosen, och Amanda. De kunna omöjligen vara inspirerade af en blott drömbild, ett verkligt föremål måste framkallat dem. Det är ej svårt att urskilja, om ett erotiskt poem är ett blott lekverk af phantasien eller en ovillkorlig utgjutelse af passionen. Jemnför man till ex. några af de sånger, i hvilka Burger besjungit sin Molly, Vitalis dikter till Laura och de här anförda stycken af Stagnelius med en mängd af de poemer, som i våra Musen-almanachor och poetiska Calendrar pråla med namn af erotiska, så skall man finna, att dessa sednare förhålla sig till de förra, som de konstgjorda sidenblommorna i damernas hattar till de naturliga: de kunna väl för en stund behaga och förblanda Ögat; men, betraktar man dem närmare, så finner man, att de äro stela och utan lukt. De nyssnämnda tre]poemerna till Amanda, som väl äro de innerligaste och skönaste uttryck af en försmådd och brinnande kärlek, äro imellertid ej de enda, i hvilka denna passion uttalar sig; äfven i flera af sina elegier och i sitt afsked till lifvet Ötesjuhger han denna sin hårda älskarinna,8t

som 'med förakt vände sitt anlete från den lidande och ej förstod eller ej ville förstå hans suckar." I lärodikten Kärleken förekommer också en präktig apostroph till A-manda, och i den oförvissneliga blomsterkrans, ban åt henne helgat, har han också inflätat en af Liljorna i Saron Der förklarar han likväl, "att den lyra, hvilken hon gifvit lif, allredan är bräckt och ligger förkrossad bland idolerna, att den tid är flydd, då hvarje träd i skogen, då nympherna i alla Mälarns grottor genljudade hennes namn." — "Qvalens långa skärseld, säger han, har invigt hans hjerta till himlens altare", och ban bjuder henne ej mer till "fjärdens lekar", titan till "betraktelsens och fridens sabbath." I canzonen Uppoffringen tänder han slutligen sin sista offereld för den "änglaljufva" och skickar henne till afsked "en daggig ros, i diktens lundar bruten", ty han är för evigt befriad från passionens välde, och "himlens eld" brinner nu i det hjerta, som fordom lågade så häftigt af kärlek till Amanda, "den hulda, jordiska gudinnan." I Afskedet till Lifvet tröstar lian sig dermed, att deras själar fordom i "etlierns höga zoner" varit "etfc

i:<) landsbygden, Liljorna i Saron, Andra Boken.

och samma gudaväsen", och att de åter skola sammansmälta, när döden befriat dem från sinneverldens bojor, ett hopp, som äfven, e-huru mer dunkelt, framskymtar i Kärleken.

Bland hans öfriga rent Lyriska stycken förtjena Dalen, Blommorna (ett poem, som mycket liknar Liljorna i Saron), Längtan, Midsommarsnatten och den Lidandes Aftonbetraktelse i synnerhet att utmärkas. Vandrarens visa är ett stycke af ovanligt ljus colo-rit. För öfrigt förekomma flera lyckade sånger i den Anacreontiska genren och oder i antiquens manér. De i modern form affattade oderna, slaget vid Vittoria och slaget vid Waterloo, äro obetydliga.

Stagnelii psalmer äro visserligen ganska vackra, ehuru de ej kunna jemnföras med de många mästerstycken, Svenska Psalmboken kan framvisa. Vissa uttryck, såsom: källans jaspis, ängens nardusrika vår, azurens lampor, papaverdoft o. s.. v. äro kanske nog konstlade och verldsliga. Utom de nyssnämnda, har Stagnelius många andra favoritord, med hvilka han mer än billigt slösar, såsom: 0-lympisk, elysisk, mystisk, kristallisk, m. m. Stundom göra dessa ord en ypperlig effect och bidraga ej litet till den beundransvärda klangrikheten af hans vers, såsom till ex. i83

Baccliianterna, der de dessutom så väl harmoniera med ämnet; men opassande är det, att i Visbur låta Öda omtala, hur en "mystisk trånad" bäfver hennes barm, och, när Cen-turionen Gabinius i Martyrerna berättar, hur "blomstrens Aura leker kring Floras bädd och helsar vandrarn med en ambrakyss", och detta på köpet i en berättelse om en äm-betsförrättning, som lian gör för sin principal, undrar man ej öfver, att Hilarianus finner lians prolog för lång.

Romanserna äro mycket omvexlande. Några af dem, såsom Flodguden, det Varnande Exemplet, Jägaren, Jägaren och Flickan samt Bekännelsen äro ungefär i samma manér, såsom Goethes der Fischer, Die Spin-nerinn o. s. v.,

och bevisa, att Stagnelius äfven kunde vara lekande och naiv. En mildt sorglig stämning herrskar i Talismanen, Agnes, Mathilda och den Öfvergifna. För öfrigt utmärka sig alla Stagnelii romanser genom en friskare anda, framför hans andra lyriska dikter, och tyckas härstamma från ett gladare ocli sorgfriare skifte af hans alltför korta lif.

Den sista afdelningen af Stagnelii originalstycken kallas Blandade Dikter. Utom flera andra vackra stycken, såsom Idealet,84

Grafven, Gunlög m. fi., förekommer der Afskedet till Lifvet, ett af de härligaste bland hans mindre poemer. Huru rörande beskrifver han ej den oskuldsfulla barndomens lyckliga dagar, och huru oöfverträfflig^ skön är ej den målning af den första kärlekens sällhet, som börjar: "Ideal af qvinnlig skönhet" &c. Och den präktiga invocationen till Ljr-ran, ocli det mägtigt gripande betydelsefulla slutet!

Och härmed, bästa vän! har jag för denna gången slutat mina betraktelser öfver den stora skalden. Mycket, ganska • mycket vore ännu att tillägga; jag liar i detta mitt bref blott gjort ett flyktigt utkast till en charak-teristik öfver hans odödliga dikter. Skriftligen torde jag dock ej få tillfälle att till dem återkomma. Men — när jag en gång har slutat min pelgrimsfärd i den höga Norden och bortbytt dess majestätiska skogar och berg samt sjöar och floder med Germaniens bördiga slätter, huru ofta skall ej Martyrernas Sångare utgöra ämnet för våra samtal under ensliga aftonpromenader i lundarna kring din faders lindomsusade borg!

85

IV.

Nu är jag åter i Stockholm Sommarens ljusa, solvarma dagar äro redan förbi, och den mörka otrefliga hösten nalkas med stora steg. September är imellertid en rätt behaglig mellantid. Man besväras ej af värme, och väderleken är för öfrigt rätt lugn och vacker. Blåst samt regn och dimmor komma först i Oetober.

Midt i den stora, folkrika, bullrande staden lefver jag ganska tyst och stilla. Jag studerar dagligen Svenska vitterheten och

Historien, och min kärlek för dessa ämnen

i

okas mer och mer. Jag har mycken lust att öfversätta några af Stagnelii dramatiska arbeten; men ett sådant företag är åtföljdt af så stora svårigheter, att jag kanske ej kan Öfvervinna dem. Mången gång, när jag på min ensamma kammare för mig sjelf declame-rar några favoritställen ur Riddartornet och Martyrerna, förtviflar jag alldeles att någonsin på Tyska kunna återge dessa öfver all be-

*) Författaren var, när detta bref skrefs, nyligen återkommen från en resa i Sveriges norra pro-® vincer.86

skrifning harmoniskt klingande verser. Ilade jag blott en gnista af den beundransvärda förmåga, hvarmed vår odödlige August5 "Wilhelm Schlegel öfversatt Calderon och Shakspeare!

Då och då förgyller en utfärd till Djurgården, eller till Haga och Drottningholm, mitt annars nog enformiga lif. Ofta promenerar jag också om aftnarna till Riddarholmen. Och, när jag då i det vackra Septem-bermånskenet på Riddarhustorget går förbi den store Vasas bild och sedan nalkas det åldriga templet, som med sina månbestrålade fens ter och tornspiror i dystert majestät hvilar framför mig, och tänker på de odödliga hjeltarne, som der sofva på sina lagrar, och påminner mig, att deras sista ättling redan ingått till dem under de tysta hvalfven, då upprepar jag mången gång med djup känsla Grays sköna ord:

The paths of glory lead but to the grave *).

Men det är tid att återvända till Svenska Parnassen.

Tre stora skalder, nämligen Geijer, Ling och Tegnér, hafva, såsom jag redan ofvanföre nämnt, livar på sitt vis sträfvat att

*) Årans stigar leda blott till grafven.87

återlifva minnet af den nordiska forntiden samt ur Eddorna och de gamla kämpsagorna hemtat näring för sin poesi. Af dessa synes mig Geijer vara den, som häst lyckats att framställa den nordiska hjelteåldern i hela dess gigantiska storhet. Hans tre mästerverk, Vikingen, den siste Kämpen, och den siste Skalden, äro väl dikter af ringa omfång; men dessa få blad uppväga hela volumer. Nälden skeppsbrutne vikingen på den ensliga, vågom brusade klippail med lustigt mod sjunger sina öden; när den åldrige kämpen, med sitt väldiga svärd vid sidan, i blixtarnas sken sitter på bergstoppen och med längtan skådar ner i brådjupet; när den siste skaldens majestätiska gestalt inträder i den festliga salen, samt Konungen och gästerna blekna, och den gamle på harpan börjar slå sina djupa toner, hvem känner sig ej då med ens förflyttad till det gråa fordom? Om det är beundransvärdt, att, såsom till ex. "Walter Scott, med lefvande färger skildra ett helt tid-hvarf i alla dess mångfalldiga skiftningar, så är det ej mindre beundransvärdt att framställa några få gestalter från en viss tid med så träffande sanning, att tiden i dem likasom återspeglas. Dessa poemer äro, ej blott till sitt innehåll, utan äfven till formen, äk-88

la nordiska. I dem visar sig Svenskan, detta ärans och hjeltarnes språk, efter min tanka i sin största kraft.

Ling är en af Sveriges mest productiva författare och kan i detta afseendet mäta sia-med Stagnelius. Utom två stora episka dikter, Gylfe och Åsarne, samt flera mindre poemer, har han författat en stor mängd tragedier. Ingen Svensk författare bland de nyare torde för en utländning vara så svårläst som Ling; hvilket till en stor del härrörer af de ymnigt hos honom förekommande archaisnier-na, provincialismerna och allusionerna på den Nordiska Mythologien. Att derföre här fälla ett bestämdt omdöme öfver denna stora och originella skald, eller ingå i någon fullständigare exposition af hans skrifter, dertill känner jag mig för närvarande cj vuxen. Jag-liar hört flera af hans landsmän påstå, att naturen egentligen bestämt honom till ly-ricus, och att han fullkomligt misskänt sin kallelse, då han inträdt på den dramatiska banan, och, så vidt jag nu förstår att bedöma hans poesi, kan jag ej annat än bifalla denna mening. Gylfe och Åsarne, i synnerhet den förra, öfverflöda af de härligaste, lyriska partier, ocli de skönheter, som pryda hans tragedier, såsom till ex. Agne, St. Bri-89

gitta, Ingiald Illråda m. fl. äro af samma art. Med stora förhoppningar öppnade jag hans bägge sorgespel, Blotsven och Ingiald Illråda. I ,det förra väntade jag att få se den hedniska gudalärans sista, afgörande strid med Christendomen på ett värdigt sätt framställd, se Blotsven, såsom den sista hedningen, om-strålad af den gamla kämpatidens hemska glans, duka under i det "farliga företaget att stadna tidens rullande hjul", och i det sednare en med Macbeth beslägtad naturs lycka och undergång, målad med mägtiga penseldrag. Men, utom Ingialds härliga monolog, sedan ban på Selaön innebränt de bägge Konungarne Granmar och Iljorvard Ylfing, fann jag intet, som uppfyllde mina förhoppningar, och, att Gylfes och Åsarnes sångare af så rika ämnen ej kunnat göra något bättre, bevisar mera än något annat, att Melpomene ej ämnat upptaga honom bland sina gynnade dyrkares antal

*) Här och der hade man skäl att önska, det vår författares stadium af Svenska literaturen varit mindre fragmentariskt. Skada, att lian ej närmare studerat en skald, hvilken är en af de märkvärdigaste, som någonsin uppträdt i Svenska literaturen. Det tyckes,, såsom hans afsigt varit att upphöja Stagnelius på alla de andras bekostnad. Derföre har han behandlat honom med90

Vi komma nu till nationens älsklingsskald, till den, som för närvarande bland Skandinaviens sångare bär den konungsliga spiran. Behöfver jag säga dig, att jag här menar Frithiofs sångare?

Hvad Tasso genom sitt Gerusalemme Liberala är för Italienarne, Camoens för Portugisarne, Milton för Engelsmännen och Klop-stock för oss Tyskar, är Tegne'r för Svenskarne. Väl finner man i Svenska literaturen, likasom i de flesta andra länders, ingen brist på hjeltedikter i tolf sånger med i tillbörlig form affattade invocalioner till Sångmön, såsom Tåget öfver Bält, Odén m. fi.; men Frithiof är ännu Svenskarnes enda Epos. Att något vidlöftigare orda om detta, eller om Tegnérs bägge andra större compositioner, Axel och Nattvardsbarnen, anser jag öfverflödigt; dessa poemer äro kända, snart sagdt, öfver hela det bildade Europa.

Intet Svenskt poem har gjort så stor lycka som Frithiof. Fyra upplagor deraf hafva redan utkommit, och detta är i

Sverige något alldeles oerhördt. Detta poem lefver i ordets egentligaste bemärkelse på folkets

en utförlighet, som starkt contrasterar med den flyktiga öfversigt, han egnat åt de andra. I synnerhet lemnar detta bref mänga Önskningar ouppfyllda. Utgifvarens anmärkning.95\

läppar. Det finns ingen Svensk, som gör det ringaste anspråk på bildning och ej kan långa stycken ur Frithiof utantill. Till de flesta sångerna liar man satt skön musik, och så väl clen högvälborna damen vid sitt präktiga fortepiano, som den fattiga prestdottern vid sitt lilla klaver, sjunger med förtjusning om Frithiofs lycka ocli Kung Rings död.

Det är märkvärdigt att se, huru national-stoltheten kan förblinda äfven de mest klarseende ögon. En recensent i Molbechs "Nordiske Tidskrift" har kallat Frithiof en "efter-liignelse" af Oehlenschlägers Helge. Derföre, att Tegner begagnat samma form som den stora Danska skalden, skall ban nödvändigt också hafva imiterat honom. Af samma skäl kunde man äfven kalla de flesta af Schillers sorgespel "efterliignelser" af Shakspeares, e-medan de äro skrifna på orimmade jam-ber, och emedan de tre enheterna i dem ej äro iakttagna. Men den väckelse, som en skald erfar af en med honom beslägtad föregångare, kan ej kallas imitation. .

Likheten mellan Helge och Frithiof består nästan endast i formen; till sin inre anda äro de mycket olika. I Helge herrskar allt igenom ett visst antiqu't lugn, en Grekisk enkelhet och objectivitet; Tragedien Yr-92

sa, som slutar poemet, påminner lifligt om Sophocles; Kamparnes sista såg är till ocli med på samma meter som den sista chö-ren i Pliiloctet. I Frithiof deremot råder en mer romantisk ton; de flesta sångerna utmärka sig, med all sin klara objectivitet, genom lyrisk flykt och glödande färgprakt. De strödda romanserna bilda i bägge dessa dikter ett skönt och betydelsefullt helt; men några få undersköna partier, såsom till ex. Frithiofs Lycka, Afskedet, Vikingabalken, Frithiofs Frestelse, m. fi. kan Helge ej framvisa; deremot torde hållningen der vara mer jemn. Skönheten af det bela öfverstrålas imellertid i Frithiof ej af partiernas skönhet. Något, som ännu mer bidrager att, oaktadt den yttre likheten, göra den inre olikheten mellan dessa bägge dikter så mycket märkbarare, är den omständigheten, att Helge slutar med en fullkomligt tragisk katastroph, och att utgången i Frithiof deremot beror på en tillfällig händelse, på ett dödsfall, som förorsakar hjeltens och hjeltinnans slutliga förening.

Den Danska recensenten anklagar Tegnér, att hafva alltför mycket moderniserat sitt ämne, och anför några ställen, såsom alltför mycket sentimentala, att till ex. "hjelte-sonen vandrar i skogen och ser på månen", o.93

s. v. Huru vida det ej är möjligt, att till och med de gamla nordiska lijeltarne stundom promenerade i månskenet och tänkte på sina älskarinnor, lemna vi derhän; det vissa är, att ingen skald förmår så fullkomligt flytta sig tillbaka i en hängången tid, att man ju märker, det han är ett barn af den, i hvilken ban lefver. Till och med i sjelfva Helge, med dess 'Torunderlige tryllende Liv", träffar man sentimentala ställen. Eller är ej till ex. denna Helges klagan öfver Tang-kiærs förlust något vek:

Hvi sveegst du, deilige Lilievand

Din Drot i Dan?

Kun kort var min Glæde paa jorden.

Nu sukker jeg hen mitt unge Liv

Min hele Fryd var ett Blomstersiv

Som smiler og synker i Fjorden.

Frithiof må för öfrigt här och der yppa, att dess författare lefvat i nittonde århundradet; sånger, sådana som Kung Bele och Thorsten Vikingson, Frithiof på hafvet, Balders bål, m. fi. förråda, ej mindre än andan af det bela, en i nordiska lijeltelifvets hemligheter djupt invigd skald.

Att en författare kan vara nationell och nationell i liög grad, utan att behandla ^na-94

tionella ämnen, är en gammal anmärkning; men otvifvelaktigt är äfven, att Tegner verkat ännu starkare på sin

nation derigenom, att lian i sina sånger förhärligat Sveriges egna minnen. Så skulle till ex. Axel, med alla sina många och lysande skönheter, ej gjort ett så djupt intryck, som den gjorde, om ej den präktiga skildringen af Carl XII och det förhållande, hvari poemets hjelte står till den store Konungen, gifvit det hela en högre betydelse. Axel är ännu bland Tegners mest omtyckta poemer, och jag känner flera Svenska fruntimmer, som älska denna romans mer än Frithiof, troligen emedan den tid, som här skildras, ej är dem så främmande som kämpatiden med sin mythologiska terminologi. De hafva ej ännu blifvit fullt så förtroliga med Thor, Odén, Freja och de tre Nornorna, som med Jupiter, Mars, Venus och de tre Gracerna, ehuru de gamla nordiska Gudarne redan begynt att göra betydligt intrång i de Grekiska gudomligheternas rättigheter. Till Axels sista monolog på Sotaskär liar vacker musik blifvit satt, och jag har ofta nog haft det nöjet att höra en Skandinavisk skönhet vid sitt fortepiano sjunga den olyckliga älskarens rörande klagan. Sotaskär har jag äfven besökt, och, om jag fram-95

deles, vid min återkomst till fäderneslandet, skulle ge ut en ordentlig reseberättelse, skall jag meddela en utförlig beskrifning på detta märkvärdiga ställe, redan under Nordens hjel-teålder så ryktbart genom tvänne trogna älskandes afsked och genom en konungadotters död.

Der skiljdes fordom sista gången Ung Hjalmar och skön Ingeborg. Der dog hon sedan utaf sorg> När kämpen var till Odin gången. Och hennes ande sitter cin På klippansörjande sin vän.

Tegne'r har en egenskap, hvilken jag ej hos någon annan skald sett i så rikt mått som hos honom: att kunna förena den största enkelhet med den största prakt. Hans imitatörer tyckas äfven märkt detta, och deras täflande att utgrunda hemligheten af dessa två sakers förening, är i synnerhet det, som gör deras härmningar så oemotståndligt skrattväckande. Så påminner jag mig till ex., att hos någon af denna imitatorum ser-vum pecus hafva läst följande dråpliga beskrifning på en vördnadsvärd prestman:

Han var stark som basen på en lyra,

Han var ljuf, som himlens hopp.QS

Tegnér plägar äfven, när (let så passar sig, pryda sina poemer med namn af sina mest frejdade medbröder i Apollo och derigenom hembära dessa skalder ett lysande vördnadsoffer. Så förliknar han i Axel näktergalens sång under den sköna vår-aftonen med Franze'ns oskuldsfulla qväden, och i Nattvardsbarnen helsar han Wallin för "Davidsharpan i Norden". Samma författare, af hvilken jag citerat de två ofvanstående mästerliga bilderna, har äfven märkt denna Tegnérs plägsed och fått lust att göra på samma sätt. I ett poem, der han beskrifver kyssens egenskaper, säger han bland annat:

En kyss Talar bättre än sjelfva Wallin, Höres både af mur och ruin. *)

Ris inn teneatis amici! —- Den store skalden, hvars namn figurerar i denna stropb, finner sig troligen föga smickrad deraf, helst som det kunde tyckas, att han kommit till en sådan ära, blott för att rimma mot ruin. Dylika ställen finner man i öfver-

*) Dessa rader, likasom de ofvanstående, äro blad, hvilka författaren nupit ur ett par af Assar Lindeblads Blekingsblommor.

Utgifvarens anmärkning.97

flöd; men det må vara nog med dessa, som förefölle mig i synnerhet märkliga ;r_).

f^Sif^tel' SI

Svenskarnes Romanliteratur är ännu fattigare lin deras dramatiska» Publiken får åtnöja sig med Öfversättningar; de få originalerna hafva sällan gjort något uppseende. Sverige eger likväl en originell författare, hvars romaner skulle göra heder åt hvilken literatur som helst, författaren till Axel Sigfridson, Spader Da me och Samvetets Phantasi. Den sista af dessa berättelser i synnerhet är i sitt slag en af de ypperligaste jag någonsin läst. Der är en scene ur det vanliga lifvet, målad med starka drag och dyster colorit. Gestal-

*) Härefter följer en temligen omständlig granskning af Tegne'rs smärre dikter, hvilken jag har funnit för godt att

utesluta, emedan detta ämne är vida bättre utfördt i den recension af Tegners samlade dikter, som finnes införd i tidningen Heimdall for år 1829.

Utgifvarens anmärkning.

Svenska Parit*

98

terna äro få, men det intryck, de göra, outplånligt. Spader Da me känner du troligen af Fouque's öfversättning..

Lafontaines, Kotzebues och deras gelikars arbeten, som fordom allmänt lästes, hafva nu blifvit undanträngda af Walter Scotts. Lusten att täfla med den stora Skotska skalden tyckes äfven inom Sverige hafva vaknat, och man har nyligen gjort ett och annat lyckligt försök att begagna de rika ämnen, Svenska Historien erbjuder romanförfattaren. Blomman på Kinnekulle och Thord Bonde äro två doftande och färgrika blommor, på hvilka ögat, under sin vandring öfver detta obrukade och ödsliga fält, med glädje och hopp livilar.

Theatern i Stockholm är för ingen del hvad han kunde vara. Skickliga acteurer felas ej; men man använder deras talent merändels på uppförandet af dåliga piecér. Hamlet och Maria Stuart hafva några gånger blifvit uppförda, men i Prosaiska öfversättningar och mycket stympade, i synnerhet den förstnämnda. Af det bifall, hvarmed dessa mästerverk, hvilkas oförgängliga skönhet genom fuskares omstufningar väl kan fördunklas, men ej utplånas, af allmänheten e-mottogos, kunde man märka, ätt den ej är99

utan känsla för det tättre, ehuru denna känsla, genom en långvarig vana vid det medelmåttiga och usla, bör vara mycket förslöad. Nyligen uppfördes Axel och Walborg samt gjorde särdeles lycka. Men äfven på denna tragedi skulle de förmenta ojemnhe-terna bortfilas; Axels bref till skön Walborg skulle förvandlas till prosa, samt balladen om Åke och Elsa borttagas. En af Sveriges nyare skalder har utgifvit en versifierad Öfversättning af Othello, "lämpad efter Svenska skådeplatsen" samt således putsad och klippt på det vanliga sättet. Jag har sett den uppföras; oaktadt den speltes ganska bra, tyck-, tes den ej göra särdeles intryck på publiken. Almlöf spelte Othello; och jag glömmer aldrig, när han i femte acten inträdde i det af lampans matta sken svagt upplysta rummet ocli med dolken i handen (ty han qväfver ej Desdemona, såsom i originalet) höll den pathetiska monologen. Hans ställning, hans blick, hans röst, hans minsta åtbörd — allt fäste sig outplånligt i mitt minne. Och likväl hörde jag dem, som påstodo, att detta var ett intet emot att se honom i Hamlet eller Maria Stuart.

Det är en olycka, att Sverige aldrig egt någon skald, som haft förmåga att grundlag-xoo

ga en inhemsk theater. Kellgren och Leopold härmade Fransmännen; de af sednare skalderna, som beträdt den dramatiska hanau, hafva sällan gjort något afseende på theaterns fordringar. Bland Stagnelii tragedier är Riddartornet den enda, som skulle kunna uppföras.

I hela Sverige finns för närvarande ingen tidning, der man kan få läsa en grundlig recension öfver en vitterhets-product. Så länge striden mellan Gamla och Nya scholan varade, var interesset för vitterheten högst lifligt, den i Uppsala utgifna Literaturtidnin-gen hade, med all sin ensidighet, stora förtjenster. Sedermera har detta interesse hetydli-gen afsvalnat, till och med hos den studerande ungdomen. Politiken har i sednare tider fått mer och mer öfverhand; tidningarne hafva blifvit förvandlade till organer för ett^evigt käbbel mellan de liberala ochroya-listerna. Argus sysselsatte sig i början äfven mycket med literära ämnen, förde en häftig strid med phosplioristerna, och, oaktadt sina i många afseenden skefva åsigter af poesien, fick man likväl då för tiden i denna tidning mången läsvärd uppsats. Han bär ännu namn af literär, men befattar sig sällan eller aldrig med de till literaluren hörande ämnen. Till101

liviken grad lian beherrskas af sina politiska åsigter, kan du sluta deraf, att lian för någon tid sedan ville inbilla Svenskarne, att vi Tyskar nu mer ej sätta större värde på Friedrich Schlegel än på Gottsched. Jag bekänner, att jag i början häpnade, då jag läste detta yttrande. En man, som genom sina philosophiska och esthetiska arbeten förvärfvat sig odödliga förtjenster om Tyska literaturen, en man, hvars namn utgör vår stolthet och ära i bela Europa, att jag må begagna ett uttryck af en recensent, som visserligen ej kan räknas till Schlegels blinda

beundrare skulle vi ej värdera mer än en af de största pedanter, som någonsin gått på Guds gröna jord! Men, vid närmare eftersinnande, fann jag saken ej så besynnerlig. Argus är de Svenska Libe-ralisternas choryfc; följaktligen måste ban o-gilla Fr. Schlegels politiska åsigter, och, huru skulle han sedermera kunna finna något förträffligt hos en sådan man? Den hierar-chiskt-aristokratiska tendensen, som den ofvannämnde recensenten upptäcker i hans Geschichte der alten und neuen Literaturmåste förefalla Argus så afskyvärd, att han o-

*) Se recensionen öfver Fr. Schlegels Gcschiclilc der allen wid neuen Literatur i Hennes.

Författarens anmärkning.102

möjligt kunde öppna något af sina många ö« gon för en sådan författares förtjenster.

Allmänna Journalen har redan för längesen lagt sig till hvila på sina under sista kriget så dyrt förvärfvade lagrar och tyckes hafva förlorat all lust att åter uppträda med kritikens tväeggade svärd. Stockholms Posten vågar sig då och då på fältet; men den gamla veteranens urmodiga manoeuvrer hafva mer-ändels alltid den olyckan att väcka åtlöje, och det ser ut, som han af ödet endast skulle vara bestämd till en skottafla för Dahlgrens ständigt kringsurrande pilar. Den åldriga krigarens sköld är nu mera så fullsatt deraf, att der knappt finnes rum för flera.

Publicisterna och den största delen af publiken tycktes nästan alldeles hafva glömt, att någon annan literatur fanns än den politiska, då Heimdall uppträdde och med sitt Gjallarhorn ljudligen sökta påminna dem derom. Om man ej kan tillägga denna tidning några positiva förtjenster, så är han d.ock ej utan negativa. Hans prydliga och städade språk bildar en angenäm contrast mot hans medbröders ofta högst barbariska och vårdslösa. För ensidighet har han i synnerhet sökt att vakta sig. Med mycken ifver har ban sökt att bibringa sina lands-io3

män kännedom om den nyare Franska literaturen, vid hvilken han synes fästa stora förhoppningar. För Svenskarne, som ej hafva något bättre att tillgå, måste en sådan tidning vara särdeles välkommen, helst i en tid, då begäret att, så mycket som möjligt, popularisera allt i alla rigtningar gör sig gällande; en Tysk, som är van vid djupsinniga, på philosophiska grunder byggda kritiker, måste finna sig föga belåten med granna floskler och klingande phrasér, som för en stund kittla örat, men ej qvarlemna något blifvande intryck.

Redactören af Heimdall har, under den något pretiösa titeln: "Framfarna Dagars Vittra Idrotter, i jemnförelse med Samtidens", utgifvit ett försök till en pragmatisk vitterhetens historia. I sitt företal förklarar han, att något "verk, som i ett causaliskt sammanhang framställer den vittra konsten, i dess mångfalldiga skepnader hos skilda folk, och på olika stadier af odlingens väg", ej föregått hans afhandling. Härvid tyckes han glömt, att vi ega ett sådant verk, nämligen Friedrich Sclilegels Geschichte der allen und neuen Literatur. I Sverige är hans arbete imellertid ännu det enda och vittnar i synnerhet om mycken- beläsenhet i den moderna lite-io4

raturen. Öfversigten af Grekernas och Romarnes vitterhet är något mager och ytlig; i sina betraktelser öfver Shakspeare har författaren haft god ledning af August "Wilhelm Schlegel *_), på hvilkens ensidighet han annars, i medvetandet af sin allsidighet, tyckes nedblicka med ett visst förnämt medlidande. Framställningen af den nyare Engelska vitterheten, af Scott, Byron och Moore, är bäst lyckad och vittnar om en lång förtrolighet med dessa stora skalders verk. Att Byrons Don Juan är föga underhållande, är likväl ett orättvist omdöme. Af alla de, härliga taflor, Byrons pensel målat, är denna kanske den konstrikaste, den mest omvexlande, e-huru den dystra colorit, som utmärker de öfriga, äfven här icke saknas. I sin framställning af Tyska literaturen har författaren, såsom han sjelf förmodar, "med synbar förkärlek uppehållit sig vid det negativa af saken. För mystiken och sentimentaliteten tyckes han, likasom Argus, vara särdeles rädd. Att Goethe är större lyricus än Schiller, torde ej alla villja medgifva. Misslyckad är jemnförelsen mellan Shakspeares Nurse i Romeo and Ju-liet och Hanna Kennedy i Schillers Maria

*) Här sticker författarens nationalstolthet åter .fram. Utgifvarens anmärkning.io5

Stuart, hvilken han kallar en blott abstra-ction, utan motsvarighet i verkligheten. Det måste råda en betydlig skilnad imellan en Skotsk Drottnings amma och en amma i ett adligt hus i Verona. Utom den olikhet, som liätional-charakteren nödvändigt måste göra mellan tvänne dylika varelser, bör man betänka, att Julias amma hjelper sin unga, blomstrande herrskarinna i en kärlesaffaire, hvilken hon för öfrigt just ej tyckes betrakta ur

någon hög synpunkt, och hvars olyckliga utgång hon är långt ifrån att ana; hennes jovialiska charakter anstår henne således rätt väl; Hanna Kennedy deremot har i många år delat sin Drottnings fängelse och har föga annat iiopp än att äfven få följa henne till döden; blotta olyckan, att ej tala om det förtroliga omgänget med en Drottning, som dessutom längesen upphört att vara en yT och glad flicka, borde hafva gifvit hennes sätt att vara en viss värdighet, som af en mindre uppmärksam åskådare lätt kan anses för stelhet « • • . ,

och onatur.

Författarens förkärlek for Shakspeare och Scott har föranledt honom att beskylla våra Tyska tragici för att ständigt resa sig högt på cothurnen och aldrig efter behofvet kunna lämpa sitt föredrag. Detta, tillägger han,io6

var fallet äfven med Schiller. Väl kan man ej neka, att Schiller i flera af sina arbeten, särdeles i Don Carlos, lät "uttryckets flykt", att jag må nyttja vår författares ord, "förleda sig att lägga för mycket ned i språket." I hans fulländade arbeten, i Wallenstein, Maria Stuart och Wilhelm Tell, kan man deremot ej utan orättvisa beskylla honom för denna öfverdrift. Monne ej till ex. Macdonald och Deveroux, i första scenen af femte acten $ Wallensteins Tod, tala såsom äkta soldater? Monne ej i Wilhelm Tell, lika så väl som i många af Shakspeares piecer, "en livar talar sitt språk, en hvar har den yttre form, som anstår honom'? I vissa af Shakspeares historiska skådespel, såsom Richard II, King Jolin, o. s. v., är de lägre personagernas språk fullt så praktfullt och poetiskt som lios Schiller.

Samma författare, öfver hvars arbete vi här i korthet gjort några anmärkningar, yttrar på ett annat ställe den förmodan, att Svenska literaturen snart, likasom på sin tid den Franska, den Tyska och den Engelska, torde i sin ordning blifva den förnämsta i Europa. Betraktar man med ett lugnt och

*) I företalet till öfversättningen af Th. Moores Irish Melodies. Författarens anmärkning.

-V107

opartiskt öga Svenska literaturens närvarande tillstånd, så måste man misströsta om denna fromma ocli patriotiska förhoppnings fullbordan. Är den Svenska vitterheten ej för närvarande den förnämsta i Europa, svårligen torde den blifva det. Den andra perioden af dess utveckling, som började med Tegne'rs, Geijers, Lings och Ätterboms uppträdande, tyckes nu vara nära sitt slut. Med få undantag producera de förnämsta af Sveriges nu lefvande skalder ej något nytt; de flesta sysselsätta sig med utgifvandet af sina samlade skrifter. Snart skall man vara i stånd att klart Öfverse frukterna af denna, periods bemödanden. De äro väl ej så rika, som blommorna lofvade, men att, som mången ännu i sin enfald gör, med längtan blicka tillbaka på Gustavianska tidhvarfvet, såsom på Svenska vitterhetens guldålder, dertill liar man inga andra skäl än fördom och vana. Namn, sådana som Tegner, Geijer, Ling, Atterbom, Stagnelius, Dahlgren och Vitalis fördunklas visserligen ej af Kellgren, Lidner och Leopold.

Hurudan den tredje perioden kommer att blifva, är ännu ganska osäkert. Utsigterna äro imellertid för ingen del lysande. Efter Stagnelii och Vitalis' tidiga bortgång har in-io8

gen uppstått, som kunde ersätta deras förlust. De yngre Svenska poeternas arbeten äro ej egnade att uppväcka några stora förhoppningar. Det råder hos större delen af dessa skalder en affectation, en originalitetsmani, som är i hög grad osmaklig. För att visa sig nya och djerfva, uppfinna de de besynnerligaste bilder, de konstigaste och mest tillskrufvade uttryck, och de enklaste saker måste omklädas med det mest skimrande poetiska glitterguld. Deras sångmö har mera likhet med en coquette i balparure, som med blickar, fulla af fåfänga och sjelfFörtroende, likasom tyckes fråga de omkringstående: Är jag ej brillante? än med någon af de nio gudomliga systrarne. Några imitera Tegne'r, andra Stagnelius; och dessa härmare hafva i synnerhet fäst sig vid den förres kraftord och djerfva bildståt, samt vid den sednares prydliga epitheter, såsom: kristallisk, olympisk, o. s. v. Men, då det nu beklagligtvis ej är allom gifvet att vara en Tegne'r eller en Stagnelius, så händer det merändels, att ett och annat piquant uttryck, en och annan lycklig bild i deras ofta både form- och ide'elösa poemer, ej göra bättre effect än jouveler och guldbroderier på en tiggarhabit. Få äro deremot de af det uppvexande skaldeslägtet'109

som sökt att tillegna sig Franzéns intagande enkelhet och klarhet.

Men det är ej blott i Sverige, som denna originalitetssjuka, hvilken griper allt mer och mer omkring sig, ger anledning till sorgliga betraktelser; äfven i andra länders literatur förhåller det sig på samma sätt. Tid-livarfvet har egt en såclan mängd af stora snillen, att diktens rustkammare nu tyckes vara alldeles uttömd; allt öfvermätt af njutning förorsakar förslappning; man måste taga sin tillflykt till det ovanliga, det oerhörda, för att reta och intaga sina öfvermätta läsare. Jag behöfver ej i andra länders literatur söka exempel till bevis; huru bedröfligt är ej tillståndet i vår egen! Man behöfver ej något större bevis på, huru djupt den har fallit från sin fordna höjd, än att man börjat smäda och misskänna Goethe, denna "höga, gamla och undrans värda", för att tala med den stora Svenska skalden, denna Plia-rus, som står qvar och skiner

Från en förgången sångarverld, denna vår literaturs vördnadsvärda patriarch, hvars eviga mästerverk aldrig nog ofta kunna studeras. En af våra landsmän, som i Wiener Jalirbiicher der Literatur för sistlidne år granskat Grillparzers dramatiska arbeten, harI 10

ganska klart insett tidhvarfvets rådande anda, då han säger: "Ueberhaupt ist das Ve. berbieten seiner eigenen Kräfte und die un-selige Sucht genial und originell zu seyn eU ne •wahre Calamität unserer Zeit" Och med denna reflexion vill jag sluta dessa mina betraktelser öfver Svenska vitterheten.

iTRYCKFEL.

Sid. rad. stårlas.'

— 21 — i — förkunklas — fördunklas

— 26 —- 7 — peco —- pceco

---8 — la. _ lo

— — — 10 — Uorë — llore

— 3i — 10 — sådespelet — skådespelet

— 36 — 10 — evigt—ung, — evigt ung, —BtøaUmatf

Om Tvisten

i Vår Litteratur.

m. c. a.

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på
http://runeberg.org/entyskresa/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på
https://arkivkopia.se/sak/runeberg-entyskresa.

Filen skapad 2018-12-17 14:22:52.776071